

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІВЕНТ-ІНДУСТРІЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ І МУЗЕЄЗНАВСТВА

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

РЕГІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР КРІЗЬ ПРИЗМУ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 034 – «Культурологія»
кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства

Іванова Дмитра Сергійовича

Науковий керівник: завідувач кафедри,

канд. пед. наук, проф. **Виткалов В.Г.**

Рецензент: канд. пед. наук, доц. **Дзюбишина Н.Б.**

Рівне, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ.....	14
1.1. Поняття та структура культурного простору.....	14
1.2. Відмінності між культурною практикою різних регіонів України.....	21
1.3. Культурологічний вплив Євромайдану та Революції Гідності на формування культурної ідентичності та дипломатії.....	27
Висновки до РОЗДІЛУ 1.....	41
РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	42
2.1. Можливості та виклики для збереження культурних цінностей України в умовах російської агресії.....	42
2.2. Деколонізація української культури та нанесення її на мапу світу.....	49
2.3. Інноваційні підходи до популяризації регіональних культур на національному та міжнародному рівнях.....	60
2.4. Напрями подальшого розвитку регіональної культурної політики України.....	72
Висновки до РОЗДІЛУ 2.....	79
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	84

Ivanov Dmytro – Master’s Thesis: Regional Cultural Space in the Context of Transformative Changes. Rivne State University of the Humanities, Faculty of Arts and Education, Department of Event Management, Cultural Studies, and Museology. This research examines the impact of geopolitical shifts and domestic political transformations on Ukraine’s regional cultural landscape. By focusing on the challenges posed by the Euromaidan, the Revolution of Dignity, and the ongoing Russian aggression, this study explores how these events have shaped regional cultural identities, practices, and policies.

A key focus is on the interplay between national and regional cultural identities and the role of cultural diplomacy in promoting Ukraine's international image. The study analyzes the evolving role of cultural institutions and civil society organizations in shaping cultural policies and practices. Additionally, it explores the challenges and opportunities for preserving cultural heritage.

By combining theoretical analysis with empirical research, this study offers a nuanced understanding of the complex dynamics shaping Ukraine’s cultural landscape. The findings of this research contribute to a deeper understanding of the relationship between culture, politics, and identity and provide valuable insights for policymakers, cultural practitioners, and scholars.

Key words: regional culture, cultural heritage, cultural policy, cultural diplomacy, cultural identity and diversity, transformation.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дослідження регіонального культурного простору України у контексті трансформаційних змін є актуальним з огляду на складні соціально-політичні процеси, спричинені війною, глобалізацією та євроінтеграційним курсом країни, а також територіальною реформою, яка розпочала свою реалізацію в регіонах. Україна, маючи багатовікову культурну спадщину, стикається з низкою викликів, серед яких збереження національної ідентичності та адаптація до європейських стандартів культурної політики. Необхідність у переосмисленні регіональної культурної політики України є очевидною, оскільки наявні підходи не завжди відповідають сучасним вимогам. Вплив радянської спадщини, консерватизм управлінських практик, недостатність фінансування та збереження культурних ресурсів – це лише деякі проблеми, що обумовлюють критичний стан цієї сфери.

Серед основних аспектів трансформацій у регіональній культурній політиці України, які підкреслюють актуальність дослідження, – євроінтеграційний курс та її міжнародне представлення. Адже, культура стає важливим інструментом для наближення України до європейських цінностей, виступає каталізатором євроінтеграції. Розвиток регіональних культурних індустрій та їх модернізація набувають нового значення, оскільки європейський досвід демонструє значний вплив культурного сектору на соціально-економічний розвиток та громадянське суспільство. Модернізація регіональної культурної політики передбачає розвиток конкурентоспроможної культурної продукції, орієнтованої на внутрішній і світовий ринок, а також вдосконалення механізмів її поширення.

Національна модель регіональної культурної політики та її відповідність сучасним потребам передбачає інтеграцію у європейський культурний простір, задля чого необхідно створити власну модель, яка б враховувала українську ідентичність та регіональні особливості. Важливо також забезпечити збереження культурної спадщини, зокрема в умовах деструктивного впливу російських

інформаційних трендів і війни. Зважаючи на ці аспекти, посилюється роль цифровізації та доступність культурних ресурсів. Війна довела важливість цифровізації культурних пам'яток, що сприятиме їх збереженню та доступності для широкого кола користувачів як в Україні, так і за кордоном. Розробка цифрових архівів та інтеграція сучасних технологій у культурну сферу мають значний потенціал для збереження та популяризації української культурної спадщини.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства регіональна культура відіграє кілька ключових ролей, оскільки вона стає засобом євроінтеграції. Успішна зовнішня політика, яка потенційно здатна наблизити Україну до європейських стандартів, може бути досягнута завдяки розвитку регіональних культурних індустрій, модернізації культурної політики та вдосконаленню механізмів їх упровадження.

Досвід Європи акцентує на значимості культурного сектору для розвитку громадянського суспільства та економічного зростання, тобто його вагомому роль у внутрішній політиці держави. Важливо створити власну релевантну для України модель регіональної культурної політики, яка дозволить нанести Україну на мапу культур світу. Саме сучасне наповнення української культури регіональним змістом може достойно представити її світові.

Регіональна культурна політика України страждає від відсутності цілісної стратегії та послідовності, а також спирається на застарілі концептуальні підходи. Участь громадянського суспільства у формуванні й реалізації культурної політики також залишається недостатньою. У розробці культурної політики необхідно збалансувати такі напрями: 1) збереження, дослідження та популяризація регіональної культурної спадщини як в Україні, так і за кордоном; 2) розвиток сучасних форм регіональної культурної діяльності; 3) забезпечення максимальної доступності регіональної культурних надбань для всіх громадян України, сприяння реалізації їхнього творчого потенціалу. Варто пам'ятати, що економічна ефективність та комерційний успіх не можуть бути

основними критеріями оцінки регіональної культури, тому не повинні стати головною метою культурної політики.

Ще одним важливим завданням культурної політики України, враховуючи її прагнення до євроінтеграції, є створення механізмів репрезентації регіональної культури на міжнародному рівні, що потенційно сприятиме культурній дипломатії. Реалії та стан, у якому тривалий час перебуває регіональна українська культура, вважаємо незадовільними. Поодинокі позитивні та обнадійливі приклади розвитку регіональної української культури лише підкреслюють цей критичний стан [10]. Такий стан пояснюється економічною кризою, однак значний вплив ще мають суб'єктивні чинники, а саме: інертність культурологічного мислення, байдужість до регіональних ініціатив, відданість застарілим концепціям у цій сфері. В основі проблеми, на нашу думку, лежить недостатнє розуміння місця, яке займає регіональна культура в сучасному світі, її значення для розвитку цивілізованої держави. Тому фактичний огляд і теоретичний аналіз ситуації в регіональній українській культурі є не лише своєчасним, а й необхідним.

Вагомий внесок у вивчення проблематики культурного простору зробили багато вітчизняних науковців, висвітливши певні аспекти у публікаціях, зокрема заслуговують на увагу дослідження О.Степанової “Національний культурний просторі України: концептуальні засади розвитку і становлення” (2017) [63]; монографії О.Гриценка “Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування” (2019) [14] та О.Шершньової “Формування нової моделі культурного простору (на прикладі громад Рівненщини)” (2019) [74]; статті О.Олійник “Культурний простір, комунікація, місто: співвідношення понять” (2019) [47], А.Філіної “Культурний простір: основні його види та культурна діяльність суспільства щодо задоволення соціокультурних потреб громадян” (2016) [71], А.Давиденко “Культурний простір як основа формування концептів” (2019) [15], В.Марченко та С.Виткалова “Регіональний культурний простір України як фактор активізації мистецької ініціативи” (2014) [39], Г.Фесенко “Роль музеїв у формуванні

культурного простору України” (2012) [71], В.Виткалова і С.Виткалова “Культурна діяльність як творчість: нова модель функціонування митця” (2023).

Питання регіональної ідентичності розглядалося через концепт культурного розмаїття у дослідженнях М.Рябчука («Дві України: реальні межі, віртуальні війни») [59], Л.Нагорної («Регіональна ідентичність: український контекст») [44], працях Я.Грицака, присвячених ідентичності Львова та Донецька [13]. Серед інших наукових розвідок – праці сучасних культурологів: В.Виткалова, С.Виткалова, О.Кравченка, О.Копієвської, І.Петрової, П.Герчанівської, які торкаються питань кореляції культурної політики з наявним регіональним досвідом і його роллю у формуванні загальної культурної мапи духовного простору сучасної України.

Усі ці фактори вказують на актуальність дослідження і сприяли вибору теми дослідження “РЕГІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР КРИЗЬ ПРИЗМУ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН”, як такої що потребує розуміння функцій регіональної культури, її ролі в суспільному житті, яке виходить за межі її бачення як сфери мистецтва, естетичних і духовних пошуків. Адже історія української культури в цивілізаційному вимірі переконливо засвідчує, наскільки важливо керуватися в культурній політиці науковим підходом, спиратися на регіональний і світовий досвід, керуючись ідеєю соціокультурної модернізації України.

Предмет дослідження – сучасна регіональна культура України в умовах війни та інтеграційних процесів.

Об’єкт дослідження – зовнішні чинники, які впливають на розвиток регіонального культурного простору України на сучасному етапі розвитку.

Мета дослідження – виявити вплив внутрішніх і зовнішньополітичних чинників на культурологічні та євроінтеграційні процеси в Україні впродовж останніх років.

Завдання дослідження:

1. Виявити і проаналізувати інформаційну базу дослідження для подальшого наукового пошуку.

2. З'ясувати відмінності між культурною практикою різних регіонів України.

3. Розглянути тенденції до міжкультурного діалогу, який має на меті замінити застарілу концепцію мультикультуралізму та стати одним із важливих інструментів культурної дипломатії.

4. Дослідити як українська культура формує імідж України на міжнародній арені, служить інструментом просування її зовнішньополітичних інтересів, виступає чинником національної консолідації.

5. Запропонувати національну модель репрезентації та розвитку сучасної української регіональної культури у європейському та світовому контексті.

Такі завдання дозволяють комплексно розглянути зовнішні та внутрішні аспекти культурної політики України, її здатність до адаптації та ролі в процесах євроінтеграції, забезпечуючи збереження національної та регіональної ідентичності.

Для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань використовувалися наступні **методи**:

- історико-порівняльний метод, який використовувався для аналізу історичних процесів і подій, які вплинули на розвиток української регіональної культури та формування культурної дипломатії;

- структурно-функціональний метод, який дозволяє вивчити структуру регіональної культури України та її функції у контексті інтеграції в європейське культурне середовище;

- проблемно-хронологічний метод, який застосовувався для дослідження розвитку культурних процесів у часі, що дозволило виявити ключові зміни в регіональній українській культурі під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів;

- комплексний метод забезпечує інтеграцію різних підходів і даних для глибокого аналізу явищ, що дозволило розглядати регіональну культуру як складну систему, що взаємодіє з різними чинниками;

- метод критичного аналізу використовувався для оцінки наявних наукових праць, документів і матеріалів з теми дослідження;
- логічний метод застосовувався для структуризації отриманих даних, формулювання висновків.

Ці методи у комплексі дозволили здійснити всебічний аналіз трансформаційних змін регіональної культури України та сформулювати рекомендації для подальшого розвитку культурної політики.

Методологічна база дослідження складається з теоретичних концепцій, підходів та принципів, які забезпечують систематичний аналіз теми. Основні компоненти методологічної бази включають теорію культурної ідентичності: як зовнішні чинники впливають на формування та трансформацію української культурної ідентичності в контексті глобалізації та європейської інтеграції. Соціологічна теорія використовується для вивчення соціальних змін і культурних трансформацій в Україні, враховуючи вплив політичних і економічних процесів на суспільство. Культурологічні підходи охоплюють аналіз регіональних культурних політик, культурної дипломатії та ролі культури в міжнародних відносинах, що дозволяє виявити механізми впливу зовнішніх факторів. Історико-культурний підхід був використаний для дослідження історичних контекстів та етапів розвитку регіональної української культури, зокрема у відповідь на зовнішні виклики та впливи. Системний підхід дозволив розглядати культуру як складну систему, що взаємодіє з іншими соціальними, економічними та політичними сферами, забезпечуючи цілісний аналіз. Ця методологічна база створила основу для аналізу трансформаційних змін регіональної культури України, що дозволило сформулювати узагальнення та рекомендації для подальшого розвитку культурної політики.

Теоретичне значення дослідження полягає в наступному:

Дослідження сприяє поглибленню знань у сфері культурології, зокрема в контексті впливу зовнішніх чинників на розвиток регіональної національної культури. Аналізується, як глобалізаційні процеси, політичні події та міжнародні відносини формують культурні наративи в Україні.

Дослідження характеризується інтердисциплінарним підходом, що дозволяє краще зрозуміти складність культурних трансформацій у сучасній Україні. Це допомагає створити цілісну картину впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на культуру та сприяє переосмисленню регіональної культурної ідентичності в умовах глобалізації. У дослідженні визначається роль регіональної культурної спадщини як ресурсу для формування сучасної ідентичності та аналізується вплив історії, а саме, з'ясовується, як історичні події, зокрема Євромайдан та війна, формують нові культурні тренди, ідентичності та наративи. Це дозволяє усвідомити, як минуле впливає на сучасність.

У дослідження робиться спроба розглянути, як регіональної українська культура взаємодіє з культурами інших країн, що може сприяти розвитку міжкультурного діалогу і підвищенню культурної толерантності.

Таким чином, дослідження впливу зовнішніх чинників на регіональну культуру України є важливим внеском у розуміння складних процесів, які відбуваються в культурному житті країни, та сприяє формуванню більш усвідомленої культурної політики.

Практичне значення дослідження. Це дослідження буде корисним працівникам органів державної влади й культурної сфери, науковцям, викладачам вищих навчальних закладів, усім, хто цікавиться проблемами розвитку сучасної регіональної української культури. Результати можуть бути корисні для навчальних закладів у розробці навчальних програм, які акцентують увагу на регіональній культурній ідентичності, глобалізації та міжкультурному діалозі. Отримані дані можуть бути використані фахівцями з культурного менеджменту для розробки стратегій просування української культури на міжнародній арені, а також для розвитку регіональних культурних проєктів та ініціатив. Розуміння впливу зовнішніх чинників на культуру може сприяти підвищенню суспільної свідомості щодо важливості регіональних культурних процесів у формуванні національної ідентичності та консолідації суспільства.

Апробація результатів дослідження передбачала перевірку та обговорення отриманих результатів у науковому середовищі та практичних колах. Окремі аспекти даного дослідження оприлюднювалися під час практичних занять з професійно-орієнтованого блоку дисциплін навчального плану у процесі здобуття вищої освіти на спеціальності 034 «Культурологія», а також у виступах на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема:

- **Іванов Д. С.** – здобувач ОС «Магістр» спец. 034 «Культурологія», Рівнен. держ. гуманіт. ун-т – Міжкультурна комунікація як сегмент зміни ціннісного ряду молоді. *Полілог культур: освітній, філологічний, культурологічний аспекти*: міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 18-19 квіт., 2024 р.: програма. Чернігів: ЧНУ «Чернігівський колегіум», 2024. С.15 [23 с.].

- **Іванов Д. С.** – здобувач ОС «Магістр» спец. 034 «Культурологія» Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту – Міжкультурна комунікація і її вплив на зміну ціннісного ряду молоді: *Філософія культурно-мистецької освіти: III Всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 28 берез., 2024 р.: програма. Київ: КНУКіМ, 2024. С. 12 [20 с.].

- **Іванов Д. С.** – здобувач ОС «Магістр» спец. 034 «Культурологія», Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту – Міжкультурна комунікація в системі молодіжної субкультури: *Культурологічні дослідження та культурні практики у репрезентації молодих науковців: науковий круглий стіл*, 18 трав., 2024 р. / Ін-т культурології НАМ України – НаУ «Києво-Могилянська академія»: програма. Київ, 2024. С.5 [8 с.].

- **Іванов Д. С.** – здобувач ОС «Магістр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ. – Міжкультурна комунікація і освітнє середовище крізь призму молодіжного досвіду: *Молоді музикознавці: XXIII міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 29-31 берез., 2024 р.: Програма. Київ : КМАМ ім. Р.М.Глієра, 2024. С. 14 [17 с.].

- **Іванов Д. С.** – здобувач ОС «Магістр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Рівненщина в структурі регіональної культурної політики: *Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі: міжнар наук-практ конф.*, м. Маріуполь (Київ), 24.10.2024 р.: Програма. Київ: МДУ, 2024. 24 с.

- **Іванов Дмитро** – здобувач ОС «Магістр» спец. 034 «Культурологія», РДГУ – Між культурна комунікація в регіональному туризмі: досвід Волині: *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій: III всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 18 квіт., 2024 р.: Програма. Київ : КНУТід, 2024. С. 11 [16 с.].

- **Іванов Дмитро** – здобувач в/о спеціальності 034 «Культурологія», освітнього ступеню «Магістр», РДГУ – Музей у системі культурної інфраструктури регіону: досвід Рівненщини: *Музей як центр розвитку культури і науки: матеріали II міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, м. Переяслав / ІЕЗ «Переяслав», 25.10.2024 р.: Програма. Переяслав, 2024.

- **Іванов Д. С.** – здобувач в/о спеціальності 034 «Культурологія» ОС «Магістр», Рівнен. держ. гуманіт. ун-т – *Євроінтеграційні процеси в сучасній Україні в час війни: освітній і культурно-мистецький вимір: XX між нар. наук.-практ. конф.*, м. Рівне, 21-22 листоп., 2024 р.: програма / Укл.: Виткалов С.В., Виткалов В.Г. Рівне: РДГУ, 2024.

- **Іванов Д. С.** – здобувач в/о спеціальності 034 «Культурологія» ОС «Магістр», Рівнен. держ. гуманіт. ун-т – Міжкультурна комунікація і її вплив на зміну ціннісного ряду молоді: *VIII всеукраїнська науково-методична конференція «Формування сучасної парадигми менеджмент-освіти у соціокультурній сфері»*, 20–21 березня 2024 р.: Програма. Київ, 2024.

Іванов Д.С. – здобувач в/о спеціальності 034 «Культурологія» ОС «Магістр», Рівнен. держ. гуманіт. ун-т – Особливості реалізації регіональної культурної політики в умовах територіальних громад: *Актуальні проблеми сучасності: молодіжна наука: всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів в/о і молодих учених*: 8.11.2024, м. Київ. Київ: КНУКіМ, 2024. С. [27 с.].

- **Іванов Д.С.** – здобувач в/о спеціальності 034 «Культурологія» ОС «Магістр», Рівнен. держ. гуманіт. ун-т – Територіальна реформа крізь призму регіональної культурної політики: *V всеукр.наук.-практ. конф. «Сучасні соціокультурні процеси: філософсько-аксіологічний дискурс»*, Полтава, 12.11.2024 р.: програма. Полтава : ПНПУ ім. В.Короленка, 2024. С. 22 [46 с.].

- **Іванов Д.С.** – здобувач в/о спеціальності 034 «Культурологія» ОС «Магістр», Рівнен. держ. гуманіт. ун-т – Культурна політика регіону: особливості реалізації в умовах територіальних громад: *Феномен культури постглобалізму: повоєнні світи і культурна демократія*: міжнар. наук.-практ. конф., Маріуполь-Київ, 27.11.2024 р.: програма. Київ, 2024. С. 35 [48 с.].

Таким чином, апробація дослідження підтвердила його наукову цінність і практичну значущість, сприяючи подальшому розвитку теми.

Структура роботи. Магістерське дослідження складається зі вступу, двох розділів, списку використаної літератури і містить 92 сторінки.

У **Вступі** виявлено актуальність теми, сформульовано структурні компоненти роботи, зокрема мету, завдання, предмет та об'єкт наукового пошуку, його наукову новизну і практичну значимість, а також апробацію матеріалів наукового пошуку і його структуру.

В **Основній частині** роботи розкрито загальний зміст обраної проблеми, під час якого акцентовано увагу на відмінностях української культури в її регіональному контексті, з'ясовано проблемний ряд у культурній політиці, а надто – її регіональному рівні; наголошено на проблемах, наявних під час реалізації реформи місцевого самоврядування тощо.

У **Висновках** підведено загальні підсумки стосовно організації наукового пошуку, акцентовано увагу на подальших аспектах дослідження.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ.

1.1. Поняття та структура культурного простору.

Багатогранність та складність поняття “культурний простір” пояснюють появу його численних визначень. Теоретичний аналіз цих визначень необхідний для глибшого розуміння цього феномену, який має значний вплив на розвиток суспільства в цілому.

Питання культурного простору висвітлене у дослідженні О.Степанової “Національний культурний просторі України: концептуальні засади розвитку і становлення” [63], О.Гриценка “Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування” [14], О.Шершньової “Формування нової моделі культурного простору (на прикладі громад Рівненщини)” [74]; В.Виткалова і С.Виткалова “Культурна діяльність як творчість: нова модель функціонування митця” [69], О.Олійник “Культурний простір, комунікація, місто: співвідношення понять” [47], А.Філіної “Культурний простір: основні його види та культурна діяльність суспільства щодо задоволення соціокультурних потреб громадян” [71], А.Давиденко “Культурний простір як основа формування концептів” [15], В.Марченка та С.Виткалова “Регіональний культурний простір України як фактор активізації мистецької ініціативи” [39], Г.Фесенко “Роль музеїв у формуванні культурного простору України” [70], О. Красненко “Дефініції культурного простору в системі культурологічного знання” [33].

Але культурний простір України – динамічний феномен, який постійно зазнає змін під впливом різних факторів. Тому подальші дослідження в цьому напрямі є необхідними для всебічного відображення сучасних трансформаційних процесів.

Поняття “культура” належить до моделей людської діяльності та символічних структур, які надають цій діяльності значення. За Р.Вільямсом

“культура” є складним терміном, оскільки його визначення відображають різні теоретичні орієнтації для розуміння й різні критерії оцінки людської діяльності [81, с. 87].

Культура – колективне явище, оскільки вона поділяється між людьми, які поділяють спільне соціальне середовище. Ця концепція вказує, що культура є постійно мінливою: культура засвоюється, а не успадковується; вона походить від соціального середовища, а не від генів [79, с. 161].

Культура вважають “ментальною конструкцією”, оскільки вона не є вродженою властивістю якоїсь окремої спільноти. Культура розглядається як система, до складу якої входить низка підсистем, зокрема економічна, освітня, релігійна, технологічна і художня. Кожна підсистема пов’язана з певними видами діяльності її учасників. Тобто, “системному підходу цікаві усі “дії”, усі “діяльності”, які виконують учасники в межах певної підсистеми [79, с. 162].

Культура характеризується способом життя певних людей. Вона складається з загальноприйнятих для цих людей моделей поведінки й мислення, які “включають цінності, переконання, правила поведінки, політичну організацію, економічну діяльність, які передаються від одного покоління до наступного шляхом навчання, а не біологічної спадковості” [84, с. 28].

У нашому дослідженні візьмемо за основу таку дефініцію поняття. “Культура” – “це система сенсів, цінностей, відносно яких взаємодіємо. Організація простору, часу, значення та комунікації систематично пов’язані з культурою” [78, с. 14]. Отже, культура напряму залежить від виховання, яке прийняте в межах певного культурного простору, а значна складова культури знаходиться на несвідомому рівні сприйняття.

Сучасне поняття про культуру корелює з психоаналітичними ідеями, зокрема стосовно підпорядкованої ролі інтелекту. “Людина набуває ідей, переконань, цінностей свого суспільства, і ці культурні особливості забезпечують основний матеріал, за допомогою якого вони думають і сприймають” [84, с. 43]. Отже, структурою їх взаємодії є суспільство, а

культурний простір характеризує взаємозв'язки певного індивіда або групи індивідів у цій структурі.

Зважаючи на матеріалістичний принцип об'єктивності часу та простору, визнання їхньої специфічності на всіх рівнях структурної організації буття, простір – це співвідношення і взаємозв'язок процесів і явищ. Стосовно культури це проявляється на рівні встановлення взаєморозуміння та взаємодій різного характеру і типу, які містяться у їхній структурі у певний час.

Отже, термін “культурний простір” стосується не лише людей, а й їхнього середовища, для якого характерні певні культурні цінності. Поняття “культурний простір” означає не лише певний тип простору, де здійснюється культурна діяльність. Культурний простір пов'язаний зі структурою простору, характеристиками цього навколишнього середовища і людьми, які до нього дотичні. “Поведінковий і психологічний простори також пов'язані з культурним простором, визначеним різними груповими елементами різних категорій, таксономій або доменів” [78, с. 14].

Отже, культурний простір – це одна якась характеристика чи певна специфіка простору, а колективне чи навіть індивідуальне сприйняття просторової якості культурних людей. Зауважимо, що такі типи просторів безпосередньо пов'язані зі способом життя людей з цього простору. Зважаючи на те, що культура – це явище колективне, то такі простори – це спільні простори різноманітної колективної діяльності.

Французький історик Ф.Бродель був серед перших науковців, які ввели поняття культурного простору. Ф.Бродель акцентував увагу на тому, що цивілізація – це “район, культурний простір, своєрідність культурних характеристик та феноменів” [75, с. 180]. За Ф.Броделем культурний простір пов'язаний з локалізацією певних культурних феноменів і територією їхнього поширення [75].

Феномен “простору” спочатку виник як категорія культури, а не науки. Це було зумовлено тим, що в давнину просторові характеристики мали символічний сакральний характер. А.Моль визначає “культурний простір” як простір процесу

комунікативного характеру. Науковець вважає, що в культурному просторі поширюється та функціонує певна інформація. Всередині цього простору А.Моль виокремлює кілька рівнів культурного простору відповідно до суб'єкта культури:

- “пам'ять світу” або інформація, накопичена людством впродовж історії;
- культура певного колективу;
- культура певної соціальної групи;
- культура індивіда, що безпосередньо залежить від попередніх рівнів [77, с. 77].

Досліджуючи простір як символічну форму культури, А.Давиденко вважає, що “культурний простір є базисом для формування культурних концептів, які, в свою чергу, репрезентують особливості культури, на основі якої вони утворені” [15, с. 84].

О.Олійник наголошує на тому, що в сучасній культурології поняття “культурний простір” розглядається як одна з форм побутування і втілення культури як складної динамічної система, яка постійно змінюється, оскільки, з одного боку, вона сама виробляє нові цінності, знаки і символи, а з іншого – наповнюється, взаємозбагачується надбаннями інших культур” [47, с. 172].

Українська філософиня Т.Злобіна зазначає, що культурний простір – “окультурений фізичний простір національної держави” [25].

О.Шершньова виділяє такі методологічні підходи до дослідження культурного простору: “функціональний, акціоналістський, антропологічний, діалектичний, ноосферний, кібернетичний, реляційний, синергетичний, інформаціологічний” [74, с. 60-61], зазначаючи його базові властивості, а саме: “структурованість, неоднорідність, динамічність, віртуальність, фундаментальність та універсальність, а також захищеність” [74, с. 61].

Вказуючи на значне розмаїття теоретичних концепцій культурного простору вітчизняними дослідниками, О.Гриценко аналізує світовий науковий здобуток і поділяє його на три підгрупи за походженням:

1) антропологічний, який “ґрунтуються на тій обставині, що будь-яка культура (в антропологічному сенсі) є культурою певної людської спільноти, а вона, як правило, населяє (чи в минулому населяла) певну територію” [14, с. 13];

2) абстрактного характеру (“не прив’язаний до фізичного, де відбувається культурна діяльність суспільства”, абстрактного характеру) [14, с. 21];

3) літературно-мистецького походження (згідно цього контексту “художній твір утворює свій власний “уявний простір”) [14, с. 24].

О.Гриценко зазначає, що у процесі застосування в рамках сучасної реальності, ці концепції не є однозначними й викликають жваву дискусію. Але основна засада, їх основа – “культурний простір як сукупність публічних сфер, у яких відбувається культурна комунікація членів “уявленої спільноти” – залишається релевантною” [14, с. 54].

Щодо аксіологічних уявлень про культурний простір, то М.Хайдеггер досліджував, чи є “художній простір та простір буденного спілкування і поведінки суб’єктивно зумовленими та видозміненими формами єдиного об’єктивного космічного простору, адже вони є самостійними об’єктивними формами простору” [76, с. 7-8]. Німецький філософ М.Хайдеггер вивчав це питання, розглядаючи його через призму лінгвістики, вбачаючи в слові “простір” “свободу і відкритість для людського поселення і проживання”, визначаючи простір як присутність речей, їх збирання, спільне володіння, тілесне втілення місць, порожнечі” [76, с. 7-8].

Наведені дефініції культурного простору розглядаються за основними характеристиками, які розкривають його сутність та багатовимірне. Зважаючи на цю багатовимірність, культурний простір важливо характеризувати інтегративно, тобто з урахуванням взаємозв’язків його вимірів. Цей підхід визначає культурний простір як цілісність і єдність. Цій цілісності притамана розмаїтість типів розуміння культурного простору. Однак, у кожному типі регіонального культурного простору основним принципом є одне зі змін його сутності, в той час, як інтегративний тип акцентує увагу на ідеї багатовимірної сутності поняття “культурного простору”.

Отже, у сучасній культурологічній літературі немає єдиного загальноприйнятого визначення поняття “культурний простір”. У нашому дослідженні ми будемо опиратися на поширене позиціювання культурного простору як “історично, територіально та демографічно-зумовленого складного культурологічного, соціального, психологічного, філософського поєднання цінностей, ідей, предметів, речей, традицій, настроїв, етичних, естетичних норм, соціально-політичних поглядів у певній культурній ситуації, що проявляються у конкретний час в межах конкретного регіону; простір творчої діяльності людини, що забезпечує діалог різних культур на основі символічної мовленнєвої комунікації та народжує нові цінності і сенси, формує багатоманіття культурних текстів і виступає як єдність культур того чи іншого ареалу; інтегрованої моделі, сукупності взаємодоповнюючих культурних практик та механізмів їх функціонування; системної цілісності кількох рівнів: довкілля, соціуму, комунікації та інтелекту; умовного ареалу, в якому формується та реалізується творча діяльність людини” [33, с.164].

Культурному простору притамані чітка структура, динаміка, неоднорідність, універсальність, фундаментальність і віртуальність [33, с. 164].

У нашому дослідженні за основу візьмемо той факт, що регіональний культурний простір – це динамічна система взаємопов’язаних культурних явищ, процесів та інституцій, що функціонують на певному територіальному рівні та визначаються специфічними історичними, географічними, соціальними та економічними умовами. Це не лише сума культурних об’єктів, а складний організм, що постійно зазнає трансформації під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, і має певну структуру, яка складається з:

- матеріальної культури (архітектура, пам’ятки історії та культури, матеріальні носії культурної спадщини, ландшафт);
- нематеріальної культури (традиції, звичаї, обряди, фольклор, мова, релігія, світогляд, цінності, соціальні норми);

- інституційної культури (культурні установи, освітні заклади, громадські організації, медіа, які виробляють, зберігають і поширюють культуру);

- соціальної культурні практики.

Зважаючи на складність структури культурного простору, його основними характеристики є інтегрованість (різноманітні елементи культури взаємодіють і утворюють єдине ціле), динамічність (постійні зміни під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів), специфічність (унікальні особливості, зумовлені історичними, географічними та культурними факторами) та відкритість (взаємодія з іншими культурними просторами) [47].

Зважаючи на означений теоретичний аналіз, вважаємо, що дослідження трансформації регіонального культурного простору важливе для розуміння ідентичності, оскільки дозволяє глибше зрозуміти культуру регіону; збереження регіональної культурної спадщини; сприяння розвитку культурного потенціалу регіону; соціальної інтеграції, а саме зміцнення соціальної згуртованості.

Серед факторів, що впливають на трансформації регіонального культурного простору України виокремимо:

- глобалізацію (поширення універсальних культурних цінностей та стандартів),
- війну та політичні процеси (зміна політичного устрою, ідеології),
- соціально-економічні зміни (занепад економіки, зміна соціальної структури),
- технологічні зміни (розвиток нових технологій, зміна способів доступу до інформації та комунікації).

Дослідження трансформацій регіонального культурного простору є важливим для розуміння сучасних культурних процесів та розробки ефективних стратегій культурного розвитку, дозволяючи зберегти культурну спадщину. Адже, культурні трансформації – це невід’ємна частина розвитку будь-якого суспільства, що відображають зміни в цінностях, віруваннях, способах життя,

соціальних структурах та інших аспектах людського буття. Розуміння факторів та етапів цих трансформацій є ключовим для дослідження динаміки регіональних культурних процесів України.

1.2. Відмінності між культурною практикою різних регіонів України

Новітня соціокультурна ситуація в країні надає особливого значення визначення шляхів розвитку, пріоритетів і консолідації регіональних культурних ідентичностей, про що зазначено в Резолюції “Пріоритети Міністерства культури України на 2014–2020 рр. та створення передумов для подальших реформ”. У Резолюції акцентується увага на тому, що “у новій Україні культура є простором особистісної свободи та вільного творчого самовираження. Культура створює смислове поле, в якому кожний індивід отримує можливість для формування своєї власної унікальної ідентичності та шанс на самореалізацію і повноцінний розвиток особистості. [...] Культура є платформою для діалогу і взаємодії різноманітних ідентичностей на рівні індивідів, спільнот, інституцій, регіонів тощо... Культура є основою для консолідації українського суспільства” [34, с. 8-9].

Український культурний простір характеризується такою ознакою культурного розвитку як унікальністю власної ідентичності та їх розмаїтістю. Культурне розмаїття або різноманіття – це найвища цінність людства, яка включає традиції і спадковість, виступає рушійною силою сталого розвитку різних соціальних груп – від місцевих громад до націй [14].

За часів СРСР культурне розмаїття традиційно вважали розмаїттям етносів, які проживають на певній адміністративній території. Сприйняття та визнання культурного розмаїття чинником формування регіональної ідентичності було і залишається дискусійним питанням. Цю тему пов’язують з ризиками, які можуть викликати конфлікти та спонукати до федералізації країни.

Але імітація образу культурної монолітності стало небезпечним явищем для національної ідентичності українців. Уявна та подекуди штучна культурна монолітність, яка активно пропагувалася в радянський період, стала серйозною

перепорою для впровадження культурно-релевантної та спрямованої на консолідацію нації державної політики. Адже штучна культурна монолітність ігнорувала регіональну ідентичність і культурне розмаїття України.

Україна отримала достатньо негативного досвіду щодо ігнорування специфічного соціокультурного середовища та нехтування культурними особливостями регіонів. Як наслідок, відбулося культурне відчуження деяких територій на сході держави в Донецькій і Луганських областях. Далі культурна агресія, а згодом і військовий напад і загарбання російською федерацією спочатку Криму, а згодом і сходу України.

Проблему регіональної ідентичності розглядатимемо через концепт культурного розмаїття. Концепт культурного розмаїття розкривався у працях С.Рокана [99], Ф. Броделя (“Ідентичність Франції”) [75], М. Рябчука (“Дві України: реальні межі, віртуальні війни”) [59], Л. Нагорної (“Регіональна ідентичність: український контекст”) [43], праці Я. Грицака, присвяченій ідентичності Львова та Донецька [13].

Регіональна ідентичність, зважаючи на контекст культурного розмаїття, набула особливої актуальності, оскільки українські регіони, як історико-культурні, так і адміністративні, потерпали від політики своєрідного уніфікування та централізації в часи СРСР. Пропаганда монообразу культури, без урахування регіональних особливостей, спотворила культурний простір країни, не врахувавши його розмаїття.

Через політику централізації адміністративна система СРСР негативно вплинула на формування образу регіональної культури як провінційної. Простір поділявся за адміністративним критерієм, в той час, як регіональні культурні особливості та розмаїття ігнорувалися взагалі. Ще досі зберігається такий рудимент часів СРСР як монолітність культурного простору та його уніфікація.

Під час дискусій про регіони з'явилися і згодом стали переважали прихильники теорії “двох Україн”, тобто, Східної та Західної, з акцентом на полярність їхніх регіональних ідентичностей. Таке тлумачення зашкодило сприйняттю регіонального культурного розмаїття. Більше того, воно сприяло

розпалюванню конфліктів усередині українського суспільства. Як стверджує Л.Нагорна, авторка фундаментальної праці з питання української регіональної ідентичності, поняттю “територіальна ідентичність” не щастило у вибудованих дослідниками схемах. Л.Нагорна зазначає, що російська наука розглядала регіональну ідентичність як елемент соціальної або ж варіант етнічної ідентичності. Лариса Нагорна стверджує, що “поняття “територіальна ідентичність” охоплюється комплекс ідентифікацій, які мають у своїй основі просторові ознаки”, простежуючи у відповідному комплексі кілька рівнів: “макрорегіональний, національний, етнічний, регіональний, локальний” [43]. Дослідниця зазначає, що “територія як джерело самоідентифікації відіграє помітну роль саме в сучасному світі, коли тенденція детериторизації (наслідок міграції до столиці мешканців із регіонів, домінування міської індустріальної культури) змінюється на ретериторизацію (відновлення зв’язків із локальними середовищами, втраченими за індустріальної доби)” [43, с. 45].

Такі підходи щодо провінційної культури, як основи культури різних українських регіонів, сприяли виникненню двох міфів, які перейшли з площини наукових дискусій у масовій свідомість.

Першим міфом стало твердження про існування “двох Україн”. Це був своєрідний поділ українців на східняків і галичан. В той же час був помітний брак аналізу культурних особливостей у східних областей, зокрема Донеччини й Луганщини. В результаті такого поділу з’явилися два культурні полюси, які за своїми регіональними культурними потребами і смислами стали майже протилежними. У публічних текстах того часу з’явилася теза про образ ущербної східної України: “Чим далі на захід, тим поступ советизації менш помітний: менше отруйних димів і промислового сміття, менше потворних споруд у стилі сталінського “репресансу”, менше пам’ятників вождеві й вулиць та площ його імені” [59]. Згодом ця дискусію продовжив Ярослав Грицак, але зазначив, що “були дві сили, зацікавлені, щоб Донецьк і Львів знову опинилися в стані холодної війни. З одного боку, це українські “філологічні” націоналісти: для них визнати українськість Донецька означало погодитися на російськомовність як

певну норму, а це їм гірше ножа в серці. З іншого боку, була ельцинська Москва, яка регулярно робила заяви про можливість перегляду українсько-російського кордону, погрожувала “перекрити краник” тощо” [13, с. 29].

Таке сприйняття України, яку навпіл поділили соціальними і культурними суперечностями, створювало перешкоди для формування регіональної культурної ідентичності, нівелювало та спрощувало розуміння культурного розмаїття, суперечило визнанню культурної унікальності кожного з регіонів країни [83].

Саме сутність регіональних культурних процесів, їх креативний і прогностичний потенціали, апріорно здатна спростувати цей штучний поділ мешканців України на ментально протилежних [83].

Як культура, так і мистецтво здатні відображати розмаїття українського культурного простору, можливості існування регіональних ідентичностей у межах однієї країни. Вважаємо, що місцевий колорит був і є невичерпним джерелом народної творчості. Ремесла, говірки, природа і екологія, соціальні типи – з них беруть натхнення для своїх творів поети та письменники: Тарас Прохасько, Сергій Жадан, Наталка Сняданко, Олесь Уляненко, Костянтин Москалець, Юрій Винничук. У літературі теми певної регіональної місцевості стають все популярнішими. В той же час кінематографісти наголошують на особливому інтересі європейської кіноспільноти до України з огляду на розмаїття кінолокацій, куточків дикої природи, національної архітектури, урбаністичних пейзажів [89].

Саме ця розмаїтість регіональної культури створює розмаїття культурних смислів, які значною мірою впливають на формування регіональних ідентичностей. Ця розмаїтість регіональної культури пояснює багатство сюжетів, засобів вираження, жанрів творчості української культури. Розмаїтість є не лише в історичному зрізі, вона помітна і в сучасних умовах. Регіональна культура, яка створюється на основі творчих кластерів, на місцевих творчих майданчиках, фестивалях, розвивається в умовах сучасних змін.

Феномен української провінції дозволяє визнати впливовість територіальної, зокрема, регіональної ідентичності на соціальні та культурні процеси країни. Різноманітні культурні заходи та події, наприклад такі, як розвиток регіональних осередків, важко переоцінити. Такі події варто хоч раз відвідати, щоб зрозуміти їхній сенс і колорит, знаковість для всієї країни.

Ментальність автохтонів, історія, клімат, ландшафт, пов'язані як з конкретною людською долею, так і з долею цілої громади, є основним змістом цих заходів. Такі події вдало змальовані письменником Т. Прохасько, який стверджує, що “ кожній людині потрібно до найменших деталей знати два три якісь ландшафти. [...] Бо людина не може мислити, не розставляючи певні образи на відбитому назавжди в мозку ландшафті” – так Т. Прохасько переосмислює вплив місця на особистість і її ментальні особливості [8, 12]. Герої певного місця, реальні та міфічні персонажі, що увійшли до картини світу його мешканців, вплинули через історію та перекази на культурну пам'ять та створили регіональний культурний код.

Другим міфом щодо української культури став міф про столичну, самодостатню, свідому культуру та культуру провінційну, вторинну і меншовартісну [52]. Актуальним постало питання боротьби з постколоніальним комплексом меншовартісності.

Передумовою самоідентифікації є самоусвідомлення регіону. Саме це самоусвідомлення значною мірою залежить від соціально економічного розвитку певного населеного пункту та від сформованості попиту на регіональний культурний продукт. Тому, на часі потреба об'єктивного розгляду регіональної культури, вихід за межі її власне історико-географічного розуміння, спроба відштовхнутися від позиції “центр – периферія”. Важливо подивитися на регіональну культуру як на явище самодостатнє. Також вважаємо нагальною потребу окреслити цінність регіональної культури для культури української і європейської також.

Дослідження провінції з урахуванням темпорального аспекту стало вагомим складовим вивчення регіональної ідентичності, оскільки її формування

суттєво залежить від культурної пам'яті. Рецепцію проєкту П.Нора, який заснував “місця пам'яті”, подає Л.Нагорна, визначаючи її не лише як “метафоризацію звичного поняття”, а як “початок нового етапу як у сфері історіографічного осмислення спадщини, так і у царині культурної пам'яті” [44, с. 194]. Такі аспекти культури як місця пам'яті, розглядати поза феноменом української регіональної культури неможливо. Культурна пам'ять працює з культурними смислами транслюючи та актуалізуючи їх. А.Ассман стверджує, що місця пам'яті зосереджені саме у провінціях. Власне саме малі міста, які формують список історичних міст України [87], є цими пунктами фіксації культурної пам'яті народу.

Поняття культурного розмаїття, регіональної ідентичності та провінційної культури переплітаються між собою, оскільки вони міцно пов'язані. Зауважимо, що на превеликий жаль, мало уваги приділялося дослідженню цих зв'язків і їхніх потенційних переваг. Візія розвитку регіональної культури в Україні на найближчий час визначає її як поле взаємодії розмаїтих ідентичностей, у тому числі регіональних [85]. Саме концепт культурного розмаїття, який окреслює перспективи за таким розвитком, дозволяє відійти системи уніфікації та централізації системи культурних цінностей, яка себе повністю дискредитувала. Наразі Україна зацікавлена підкреслювати та розвивати регіональне розмаїття як джерело розвитку національної культури, інструмент євроінтеграції.

Перспективним напрямом розробки стратегії регіональної культурної політики в Україні є дослідження регіональних ідентичностей. Окремих наукових розвідок вимагає питання ідентичностей, об'єктами яких є регіони сходу та заходу України, що тривалий час протиставлялися. Значний інтерес становлять креативні кластери всіх регіонів держави, аналіз їх можливостей взаємодіяти та впливати на формування національного культурного простору. Практичним результатом таких наукових розвідок має бути створення культурної мапи України, яка надасть можливість віртуально інтегрувати національний культурний простір з акцентом на важливість і самобутність кожного населеного пункту та його культурний потенціал.

1.3. Культурологічний вплив Євромайдану та Революції Гідності на формування культурної ідентичності та дипломатії.

Культура України – багатогране явище, що формувалося впродовж століть під впливом численних внутрішніх і зовнішніх чинників. Географічне розташування на перехресті шляхів, історичні події, релігійні впливи, сусідські культури – все це залишило свій відбиток на культурному ландшафті регіонів.

Цивілізаційний вибір України, особливо в контексті європейської інтеграції, глибоко впливає на культурні процеси країни та відображає прагнення українського суспільства до свободи, демократії й захисту національної ідентичності. Під час Революції Гідності та під час війни з росією культура перетворилася на потужний фактор мобілізації, стаючи символом опору й боротьби за незалежність. Одним із ключових аспектів цивілізаційного вибору стало прагнення України бути частиною європейської спільноти, що знайшло своє відображення у культурних процесах того часу.

В умовах війни з росією культурний простір став полем боротьби за національну ідентичність; російська агресія супроводжується спробами знищити українську культуру й історичну пам'ять, що робить питання збереження культурної спадщини надзвичайно важливим.

Українська культура на всіх рівнях стала інструментом для зміцнення національної свідомості. На сучасному етапі у процесі деколонізації, українська культура виконує низку важливих функцій, які включають такі аспекти:

- спротив культурній експансії. Україна відмовляється від впливу російської культури, звертаючись до власних регіональних культурних традицій, створюючи нові наративи;
- відродження національних традицій, відновлення і популяризація регіонального культурного простору;
- формування нових культурних символів. Євромайдан і Революції Гідності, війна сприяли створенню нових символів боротьби, таких як образи героїв сучасності, пісні й мистецькі твори, які консолідують суспільство.

Культура не лише відображає суспільні процеси, але й активно формує їх. Тема Євромайдану та Революції Гідності, пам'ять про її учасників, які стали національними героями, особливо актуальна, зважаючи на війну та безперервну боротьбу України за свою незалежність і суверенітет. Ці події вплинули на всі сфери суспільного життя українців, особливо культуру. Під час війни вона стала потужних інструментів мобілізації суспільства, підтримуючи моральний дух і об'єднуючи націю. Пропонуємо зосередитися на кількох конкретних аспектах, щоб зробити огляд культурологічного впливу Євромайдану та Революції Гідності всебічним:

1. Культура як зброя

- Інформаційна війна, а саме культурні практики та наративи використовувалися для протидії російській пропаганді та формування позитивного іміджу України на світовій арені.

- Митці на фронті та документуванні війни сприяли підтримці морального духу українського суспільства.

- Культурна дипломатія стала інструментом політичної дипломатії, зміцнюючи міжнародну підтримку України.

2. Травма та пам'ять

- Події Євромайдану вплинули на колективну пам'ять українців. Пам'ятники та меморіали, створені для вшанування жертв революції та війни, відіграли значну роль у формуванні національної ідентичності.

- Лікування травми через мистецтво. Українські митці використовували мистецтво для опрацювання травматичних переживань та сприяння процесу загоєння.

4. Майбутнє української культури

- Виклики та можливості, які стали перед українською культурою, технології та глобалізація.

- Збереження культурної спадщини в умовах війни та глобалізації.

Євромайдан і Революція Гідності активізували культурні процеси, які спонукали до переосмислення національної ідентичності, сприяли культурній

самоорганізації через символи та наративи і діалог культур. Для дослідження ми обрали тематичний підхід, зосередившись на окремих аспектах, таких як символи, наративи, мистецтво, література, музика, поєднавши його з хронологічним для всебічного аналізу (Таблиця 1.1)

Таблиця 1.1

Культурні процеси, викликані Євромайданом і Революцією Гідності

Культурні процеси	Культурна самоорганізація
Культурна самоорганізація	Протести на Майдані стали платформою для культурної самоорганізації суспільства. Митці, письменники, музиканти та активісти об'єдналися, створивши нові культурні проекти, які втілили дух протесту та національної єдності.
Символи та наративи	Важливими символами стали жовто-блакитні кольори, національні герої та культурні артефакти, які відображали історію та боротьбу за незалежність. Це сприяло формуванню нових культурних наративів, що зміцнило національну свідомість.
Діалог культур	Євромайдан також став місцем міжкультурного діалогу, де українці обмінювалися досвідом з європейськими колегами, що сприяло інтеграції української культури у європейський контекст і розвитку культурної дипломатії.

У ретроспективі розвитку України Євромайдан – Революція Гідності є подією, яка відбулася нещодавно, але вона вже знайшла своє наукове висвітлення у дослідженнях. Євромайдан та Революція Гідності мають важливий культурологічний вимір, оскільки ці події були не лише політичними, але й культурними явищами, що відбивали глибокі ціннісні зміни в українському суспільстві. Культурологічний вимір цих подій полягає в тому, що вони відображають боротьбу українського народу за свої права, свободу та гідність. Це була боротьба за цінності, які є основою європейської цивілізації, і

відображення бажання українців бути частиною цього цивілізаційного простору. Важливо зазначити, що Євромайдан та Революція Гідності мали значний вплив на культурні процеси в Україні, ставши каталізатором суспільних змін, які сприяли формуванню нового формату взаємозв'язків в постреволюційному суспільстві, а також вплинули на політику пам'яті, комеморативні практики та зародження культурної дипломатії.

Тема Революції Гідності широко представлена у роботах великого групи представників української культури. Серед них плеяда художників – О.Манн, В.Корчинський, Ю.Журавель [19; 20], М.Діордічук, поетів – Ю.Іздрик, Д.Павличко, О.Ірванець [26], П.Кучер, письменників – О.Забужко [21], А.Мухарський [42], Ю.Андрухович та багатьох ін. Однак, варто зазначити, що є не так багато саме комплексних досліджень культурологічних аспектів Революції Гідності та Євромайдану. Серед цих культурологічних розвідок вирізняється монографія української культурологині, мистецтвознавиці Н.Мусієнко [40]. А. Ложкіна [37] та О.Кендус [28] торкнулися аспектів художніх проявів Революції Гідності та Майдану, зокрема художньо-образотворчого та музичного пластів, фотографічного зображення подій того часу.

У новітній історії України Революція Гідності стала масштабним протестом, боротьбою громадян за свій вибір: демократичний та європейський. На ці переломні для нашої країни події реагували культура та мистецтво, звертаючись до суспільства своєю мовою [28]. Творцями культурного пласту Євромайдану та Революція Гідності стали українські митці: художники, письменники, поети, які були причетні до формування культурного простору під час та після подій.

У грудні 2013 року біля стели Незалежності відкрили галерею “АртМайдан”: художники Матвій Вайсберг, Роман Мінін, Інара Багірова та інші малювали свої картини на підтримку подій Майдану. Роботи були виставлені просто неба. Ідея створення художньої виставки прямо на Майдані Незалежності належала студентам і випускникам Львівської національної академії мистецтв. Пізніше до них приєдналася когорта художників з Харкова та Києва [40, с. 28].

Досліджуючи художньо-образотворче мистецтво, першочергово треба згадати про українського живописця, графіка, художника книги Вайсберга Матвія Семеновича. У січні – лютому 2014 року він зробив живописну серію “Стіна”, яку навіяли події Майдану в Києві, свідком і учасником яких був автор. “Стіна” складається з 28 робіт, що експонуються єдиним блоком – стіною. На цей час серію було показано у Києві, Лондоні, деякі елементи у Берліні та Нью-Йорку.

Не можна обійти увагою і такий вид мистецтва, як плакатистика, який набув особливого розмаху під час революційних подій на Майдані. Головним і незмінним завданням плакату є контакт і візуальний діалог з глядачем, спонукання його до дії та роздумів у реальному часі. Плакат – це своєрідна та лаконічна формула, яка містить у собі важливе повідомлення. Поява плакату в сучасній українській медіа-культурі не є випадковим явищем. Оскільки плакат є формою масової культури, він став невід’ємною частиною нового суспільного коду громадянського суспільства. Можна сказати, що є щось плакатне у самій ДНК масової культури. Сьогодні плакат став інструментом обміну ідеями та способом поділу на однодумців і чужих. Так само, як і на війні, інформаційна війна стала поділом на своїх і чужих.

Кількість плакатів, що з’явилися під час Революції Гідності, підрахувати досить складно. Так само не піддається обліку кількість плакатистів. Оскільки на рівні з такими знаними художниками-плакатистами, як Олександр Єрмоленко, Юрій Журавель та Жора Ключник, з’являлися роботи нікому не відомих дизайнерів і художників, подеколи аматорів. Усі вони були об’єднані патріотичною ідеєю та необхідними навичками в digital art. Якщо зробити контент-аналіз плакатів, що з’явилися під час Євромайдану, то можна дійти висновку, який узагальнює народження культури Євромайдану і Революції Гідності: усі надбання творчого, культурно-духовного “Майдану” характеризуються яскравим ступенем вираження емоцій, їх позитивним характером та об’єктивним, реалістичним наповненням. У них домінує особлива поетика життєдайності, самовідданості, незламності, віри в перемогу, синьо-

жовта гама кольорів, демонструючи присутність і постійне звернення до української національної історії та символіки. Додаються чорний і червоний кольори, втілюючи журбу і любов, згадку про нескорені сторінки українського повстанського руху. Маємо рідкісне поєднання слова і пісні, тексту і плакату, небачену силу впливу на психологічно-чуттєвий і емоційний світ людини.

Продемонструємо це на прикладі нашого земляка, художника, музиканта, лідера гурту “OT VINTA” з Рівного, Юрія Журавля, який відтворював події Євромайдану та Революції Гідності у жанрі карикатур. Дізнавшись про рішення Януковича стосовно євроінтеграції, 21.11.2013 року, його гурт вийшов на Майдан і заспівав під банджо пісеньку “Янукович, кович, кович...”. Наступного дня гурт “OT VINTA” повернувся назад до Києва з півдороги до Рівного, щоб брати безпосередню участь у цих подіях, дізнавшись скільки людей зібралося на Майдані того дня [46]. Згодом Ю.Журавель став автором шеврону самооборони Євромайдану, який він створив ще в перші дні Революції Гідності. Виконаний, як образ Архангела Михаїла, шеврон схожий на український тризуб, нагадує його.

Митець писав: “Архангел Михаїл відразу став нашим оберегом на Майдані. Потім я став часто помічати його на шевронах і бойових машинах на фронті російсько-української війни. Тепер він знову як жовтий скотч ідентифікує своїх, тих кому не байдужа доля України” [20].



Ю.Журавель. Шеврон Євромайдану [20]

Згодом, 1 лютого 2014 р., на Європейській площі біля готелю “Дніпро” у Києві була відкрита виставка робіт Ю. Журавля. Митець презентував серію

графічних робіт. Юрій Журавель розповідав: “Один раз зловив себе на тому, що я приходжу додому, починаю малювати, і вже десь пів на четверту ранку, а я досі в пальто, в ботах сиджу за столом і щось малюю!” [19].

Карикатури Юрія Журавля відображали події, які відгукуються у пам’яті та серці кожного з нас. Він зображав студентів, яких вбила влада, які стали довбнею, яка символічно повернулася бумерангом Януковичу. Одна з карикатур називалася “Покращення” й зображувала так звану “йолку” Януковича. Усі роботи художника Юрія Журавля сповнені патріотизмом і критикою тодішньої влади, заклик до спротиву. Він мав надію, що його виставка робіт триватиме до перемоги Революції Гідності, але 18.02.2014 року бійці “Беркуту” спалили її до тла. Однак мистецькі твори Юрія Журавля збереглися у фото та відео, які поширювалися у соціальних мережах та на каналі YouTube (Журавель, 2014), нагадуючи нам хронологію подій тих часів.



За посиланням, вказаним у списку використаних джерел до цієї магістерської роботи, можна побачити ще багато інших робіт художника Юрія Журавля, які викликать у кожного з нас різні емоції – сатиру і гнів, радість і сум, гордість і біль за Україну.

Також варто згадати картину Юрія Журавля “Небесна сотня”, яку автор написав 25 лютого 2014 року, коли вся Україна оплакувала своїх героїв. У січні – лютому 2024, вшановуючи 10-річчя подій Євромайдану та Революції Гідності, ця картина була оновлена на фасаді будівлі зі згоди автора.



Ю.Журавель, “Небесна сотня”

Революційні події розбухали творчий процес, надали йому нового звучання. З’явилися поетичні, музичні і художні твори про Майдан, спостерігався прорив у сучасному “фольклорі” – висловах, графіті з влучними текстами.

Звернемося спочатку до музичного твору, якого варто вказати першочергово – до української лемківської пісні “Пливе кача по Тисині” (за іншими даними – закарпатська). Пісня стала реквієм-прощанням за загиблими учасниками Революції Гідності. Пісня “Пливе кача...” була включена до протоколу параду Збройних сил України на День Незалежності 24 серпня 2014 року у виконанні академічного хору імені Л. Ревуцького. Поетику твору можна вважати архаїчної. Зокрема, образ смерті чи переходу у потойбічне життя птиці-качки, яка перетинає водне плесо, є у великому розмаїтті у кельтських і фіно-угорських епічних творах, зокрема у “Калевалі”. За жанром пісня відноситься до циклу “рекрутських”, опришківських чи партизанських (упівських) пісень, з конотаціями опору несправедливій офіційній або окупаційній владі. У найближчій перспективі належала до репертуару воїнів УПА під час Другої світової війни та збройної боротьби 1950 років. Нове публічне життя прийшло до пісні у 1990-х роках, зокрема, її включено до циклу “Наші партизани” сольного альбому Тараса Чубая. Версія пісні у виконанні “Піккардійської терції” (2002) була менш відома, але запропонована як реквієм під час перших панахид на Майдані Незалежності за загиблими героями Революції Гідності.

Вперше вона прозвучала у січні 2014 року, на похороні загиблого білоруса Михайла Жизневського. Його друзі знали, що пісня “Пливе кача по Тисині” є його улюбленою, і тому вона була виконана під час прощання з ним. Через сильне смислове та емоційне навантаження цієї пісні її співали в пам’ять за загиблими, згодом вона стала неофіційним гімном, який виконували в пам’ять за загиблими активістами Євромайдану (Небесної Сотні) та іншими загиблими під час війни в Україні. Проілюструємо текст пісні:

Гей, пливе кача по Тисині,
Пливе кача по Тисині.
Мамко ж моя, не лай мені,
Мамко ж моя, не лай мені.
Гей, залаєш ми в злу годину,
Залаєш ми в злу годину.
Сам не знаю де погину,
Сам не знаю де погину.
Гей, погину я в чужім краю,
Погину я в чужім краю.
Хто ж ми буде брати яму?
Хто ж ми буде брати яму?
Гей, виберут ми чужі люди,
Виберут ми чужі люди.
Ци не жаль ти, мамко, буде?
Ци не жаль ти, мамко, буде?
Гей, якби ж мені, синку, не жаль?
Якби ж мені, синку, не жаль?
Ти ж на моїм серцю лежав,
Ти ж на моїм серцю лежав.
Гей, пливе кача по Тисині,
Пливе кача по Тисині.

Роль у відображенні подій під час Революції Гідності українськими письменниками та поетами важко переоцінити. Так філософиня, літературознавиця, поетеса та письменниця Оксана Забужко присвятила свою книгу “Літопис самовидців: дев’ять місяців українського спротиву” цим подіям [21]. Ця книга стала хронікою подій від листопада 2013 року до липня 2014 та зафіксувала їхнє відображення у соцмережах і блогах. Вона відображає не лише події на Майдані, а й реакцію суспільства через соцмережі та блоги. Забужко зібрала в антології різноманітні тексти, що висвітлюють досвід протестувальників, їхні думки та емоції в умовах кризи. Як зазначила авторка, критерієм для відбору текстів стало не менше п’ятисот поширень, що засвідчує їхню популярність і резонанс у суспільстві. Ця антологія стала важливим документом культурної пам’яті, зберігаючи свідчення людей, які брали участь у цих історичних подіях.

Таким чином, “Літопис самовидців” [21] не лише фіксує моменти спротиву, а й дає можливість читачеві відчувати атмосферу часу, зрозуміти глибину переживань і надій українського народу. Забужко вміло передає дух епохи, закликаючи до осмислення і пам’яті про ці значущі події в історії України.

Як зазначала авторка, критерієм відбору текстів для внесення їх у антологію була кількість поширень – не менше п’ятисот. Перші тексти – це повідомленнями з Майдану про побиття студентів. А останній запис в книжці датується 29 липня 2014 року. Цей твір має хронологічну послідовність і містить тексти більш, ніж 150 авторів, серед яких літератори, блогери та , журналісти. Тексти розкривають почуття людей, напругу на Майдані та у цілій Україні, психологічні настрої не лише під час Майдану та Революції Гідності, але і на початку гібридної війни та військових дій 2014 року Отже, читач має можливість доторкнутися до історичних подій у реальному часі їхнього творення.

Події Революції Гідності відображені у творчості визначних українських поетів: Дмитра Павличка, Мар’яни Савки, Юрія Іздрика, Олександра Ірванця. Їхні вірші, в яких кожен зафіксував пережиті емоції, увійшли у збірку, під назвою “Небесна Сотня: антологія майданівських віршів” [11], яку упорядкувала

письменниця, режисерка, журналістка а також громадська діячка Леся Воронюк. До цієї книги увійшли і поезії маловідомих авторів, свідомість і творчість яких відгукнулася на ці події.

Д.Павличко – поет, перекладач, літературний критик, публіцист, шістдесятник, громадсько-політичний діяч, реагуючи на події Революції Гідності, написав поезії, що об'єднані окремою збіркою [48]. Ці вірші не залишать байдужими до цих подій переважно усіх тих, хто їх прочитає та осмислить. Поезії Павличка, з одного боку, є свідченням переживань і емоцій людей, які стали свідками історичних змін, а з іншого – закликом до дії, національної свідомості та єдності. Через свою творчість він намагається нагадати, що культура має силу об'єднувати людей і надихати їх на боротьбу за краще майбутнє.

Відомий український поет, прозаїк, драматург і перекладач, О. Ірванець видав збірку власних поезій, які також писалися по свіжих слідах пережитих подій. Як зазначав сам автор, відчуття, виражені у цих віршах – теж свіжі, але й різкі [26]. У своїй збірці поезій, написаних на основі свіжих вражень від пережитих подій, він передає складні емоції і думки, що виникли внаслідок суспільних змін. Як наголошував сам автор, відчуття, виражені у цих віршах, є не лише свіжими, але й різкими [26]. Поезія О. Ірванця відрізняється глибокою емоційністю та гостротою висловлювань, що дозволяє читачам пережити атмосферу того часу. Він зумів вловити динаміку подій і відобразити у своїх творах багатогранність людських переживань – від радості до горя, від надії до відчаю. Його вірші стали документом епохи, закликом до роздумів про ідентичність, свободу та гідність. О. Ірванець через свою творчість підкреслює, що культура має здатність зберігати пам'ять про важливі моменти історії.

Варто згадати вірші українського філософа та письменника П.Кучера, які увійшли до збірки “Бог. Майдан. Війна” і були переважно написані впродовж 2014–2017 рр. [36]. Ця збірка відображає глибокі філософські роздуми автора про війну, національну ідентичність та духовність. П.Кучер майстерно передає складні емоції та переживання людей, які стали свідками історичних змін,

підкреслюючи важливість віри, надії та людської гідності в умовах кризи. Його поезія вирізняється метафоричністю та зануренням у проблеми, з якими стикається сучасне українське суспільство. Вірші Кучера є не лише свідченням емоцій того часу, а й спробою знайти сенс у хаосі, що охопив країну. Ця збірка присвячена не лише індивідуальним переживанням, а й відображенню колективного досвіду нації.

Огляд культурологічного впливу Євромайдану та Революції Гідності дає можливість досягнути розуміння поняття гідності як утвердження українського соціуму та особистості в усіх проявах їхньої ідентичності – громадянських, правових, морально-етичних та естетичних. Проаналізувавши відображення подій Євромайдану та Революції Гідності через призму культурного простору, засвідчуємо, що вони увійшли в історію України як знак і взірць жертвовності, патріотизму та героїзму українського народу.

У даному дослідженні на основі історичних подій Євромайдану та Революції Гідності проаналізовано складові елементи сучасного регіонального культурного простору України, а саме: образотворче мистецтво, художнє та поетичне слово. Саме культурний простір надає змогу тим, хто до нього дотичний, не лише пережити емоції, а й переосмислити історичне минуле країни, дає надію та віру на щасливе майбутнє. Через художні засоби культура покликана зберігати у різних формах пам'ять та емоції суспільства про процеси, які відбулися й тривають. Культурно-мистецький простір, сформований в час Євромайдану та Революції Гідності, був їх гармонійною складовою частиною, підтримував дух протестувальників, виражав події та емоційний стан українського суспільства, яке відстоювало демократичні європейські цінності. Митці осмислювали історичні події та процеси, і через свої роботи актуалізували їх уже в сучасних історичних реаліях України – повномасштабного вторгнення у її державний простір країни-агресорки та країни-спонсорки тероризму.

Висновки до Розділу 1.

Аналіз культурних трансформацій, що відбуваються в регіональному культурному просторі, особливо в контексті сучасних українських реалій, вимагає системного підходу, який враховує як теоретичні засади, так і конкретні історичні та суспільні процеси. Провівши теоретичний і тематичний аналізи, ключові висновки цього розділу можна сформулюємо таким чином:

1. Культурний простір – це динамічна система. Регіональний культурний простір є не статичною структурою, яка постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Сучасні глобалізаційні процеси, політичні зміни та соціальні рухи значно впливають на його формування.

2. Україна – це мозаїка культур, де кожен регіон має свої унікальні традиції, звичаї та особливості сприйняття світу. Історичні, географічні та соціальні фактори впродовж століть формували різноманітну культурну палітру країни.

Основні відмінності між культурною практикою різних регіонів України обумовлені історичним спадком, географічними особливостями, етнічним складом регіону та соціальними змінами.

Важливо підкреслити, що культурні відмінності не є статичними, а постійно змінюються під впливом різних факторів. Глобалізація, міграція та розвиток засобів масової комунікації сприяють зближенню культур, але водночас зберігається прагнення до збереження власної самобутності.

Розуміння культурних відмінностей різних регіонів України є важливим для побудови міцного громадянського суспільства та збереження культурного надбання нашої країни.

3. Євромайдан та Революція Гідності стали каталізаторами культурних трансформацій у культурному просторі України. Ці події не лише відобразили існуючі суспільні настрої, але й сформували нові культурні коди, символи та практики.

4. Культура як інструмент соціальних змін відіграє важливу роль у формуванні соціальної ідентичності, збереженні національних цінностей і

мобілізації суспільства. В умовах сучасних викликів культура стає одним з найважливіших інструментів соціальних змін.

5. Вплив зовнішніх факторів, таких як глобалізація та геополітичні процеси, значно впливають на формування регіонального культурного простору. Вони можуть як збагачувати культурне різноманіття, так і створювати нові виклики для збереження культурної ідентичності.

Таким чином, проведений теоретичний огляд культурних трансформацій в регіональному культурному просторі дозволяє зробити висновок про те, що культура є динамічним і багатогранним явищем, яке відіграє важливу роль у формуванні суспільства та держави.

Подальшого дослідження потребують такі питання, як змінився регіональний культурний простір після Євромайдану, які нові культурні явища виникли в результаті цих подій та які виклики стоять перед збереженням культурної спадщини в умовах сучасних трансформацій. Потребують своєї розробки й питання про носіїв культурної регіональної практики, їх внеску у загальну скарбницю історії української культури, а також всього того, що пов'язано з критичним осмисленням цієї спадщини.

РОЗДІЛ 2.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.

2.1. Можливості та виклики для збереження культурних цінностей України в умовах російської агресії.

Культурна спадщина є і буде однією з основ ідентичності нації, тому від її збереження залежить майбутнє народу. Це усвідомлюють вороги і намагаються максимально знищити історичну пам'ять нації, руйнуючи культурні та історичні пам'ятки в усій Україні. Значний ризик їх втрати у ході війни вимагає комплексних дій.

Специфікою російської війни є її гібридний характер, тобто комбінація військових, інформаційних, психологічних, дипломатичних, кримінальних, корупційних інструментів для досягнення цілей. Попри помітне бажання кремля замаскувати справжню мету своєї агресії та постійну зміну завдань “спеціальної воєнної операції”, сам хід бойових дій та поведження росіян на тимчасово окупованих територіях вказують на те, що в їхніх планах не передбачається збереження української культури. Про це відверто розповідають у телешоу російські пропагандисти й вищі посадовці рф. Ототожнюючи українців з фашистами, вони мріють “повторити” сталінську перемогу. Тому, для нас ця війна є екзистенційною, адже йдеться не лише про подальше функціонування незалежної української державності, але й про існування українців як нації – з власною мовою, цінностями, історичною пам'яттю та культурною спадщиною.

Мета цього матеріалу – узагальнити проблеми у справі захисту культурної спадщини України під час повномасштабної війни та визначити перспективи її збереження. Аналіз останніх досліджень і публікацій, актуального стану національної культурної спадщини України, трансформації міжнародного пам'ятко-охоронного права порушувались в публікаціях мистецтвознавців Л.Бойко, Т.Короткого, Я.Савченка, М.Тимочко. Міжнародний досвід збереження об'єктів культурної спадщини в умовах бойових дій аналізували

В.Акуленко, Д.Гамбоні, К. Камерон, Т.Мазур, Р.Тейгелер, О. Усенко, намагаючись проаналізувати мотиви атак на об'єкти культурної спадщини України, оцінюючи дієвість превентивних заходів. Дослідженню історичного досвіду захисту культурної спадщини України присвячена ґрунтовна монографія С.Кота “Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.)” [29].

Втілена у рухомих, та нерухомих пам'ятках, історична пам'ять є складовою національної самоповаги, ідентифікації та розвитку народу. В свою чергу народ є зберігачем й охоронцем цих пам'яток історії, пам'яті про минуле, свої витоки та коріння, етнічність і представлення країни у світі. Руйнуючи та знищуючи українські міста та села, вбиваючи мирних жителів, грабуючи українську культурну спадщину, РФ переконливо засвідчує ознаки культурного геноциду у цій війні, маючи на меті стерти український народ, його коріння та культурні витоки. Зазначимо типові проблеми у справі захисту культурної спадщини України під час повномасштабної війни, наводячи приклади з різних регіонів.

Унаслідок бойових дій, обстрілів і атак на історичні пам'ятки відбувається їх масове знищення, що призводить до безповоротної втрати частини культурної спадщини. Одним із найяскравіших прикладів знищення культурних об'єктів в Україні під час війни є руйнування історичних пам'яток в Ірпені та Бучі, які постраждали під час активних бойових дій у 2022 році, коли було знищено або пошкоджено численні будівлі, що мають архітектурну та історичну цінність.

Обстріли Харкова призвели до серйозних пошкоджень таких пам'яток, як Державний академічний драматичний театр імені Тараса Шевченка, що суттєво вплинуло на регіональне культурне життя.

Музей Марії Примаченко, розташований у селі Богданівка Київської області, є важливим культурним об'єктом, присвячений життю і творчості видатної української художниці також зазнав загрози.

Наведені приклади підкреслює важливість захисту регіональних культурних цінностей, які разом формують національну ідентичність країни. Ці

втрати стали не лише фізичними, а й символічними, оскільки руйнування регіональних пам'яток порушує історичну пам'ять нації в цілому та її культурну ідентичність.

Недостатнє фінансування та ресурсна підтримка для відновлення та охорони культурних об'єктів ускладнює проведення необхідних заходів, що погіршує стан регіональної культурної спадщини. Окрім того, спостерігається недостатня координація або відсутність злагодженої взаємодії між державними органами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами, що ускладнює реалізацію заходів щодо збереження регіональних культурних цінностей, що призводить до дублювання зусиль або, навпаки, до прогалин у захисті. Брак стратегічного підходу до охорони регіональної культурної спадщини призводить до того, що важливі об'єкти залишаються без належного захисту. Є нагальна потреба створення комплексної стратегії, яка б враховувала специфіку війни і включала превентивні заходи. Але в умовах війни фінансування проєктів з охорони регіональної культурної спадщини часто стає вторинним, що негативно впливає на реалізацію планів щодо реставрації та консервації об'єктів.

Наприклад, попри його значення, Національний заповідник “Софія Київська”, який є об'єктом світової спадщини ЮНЕСКО, стикнувся з ризиком втрати частини своїх цінностей через відсутність чітких інструкцій щодо захисту під час активних бойових дій.

Наступний приклад з іншого регіону: реставраційні роботи в Оперному театрі в Харкові були призупинені через нестачу коштів, що негативно вплинуло на збереження архітектурної цінності театру.

Ці приклади демонструють як брак фінансування та стратегії можуть загрожувати збереженню регіональної культурної спадщини України в умовах війни. Без чіткої стратегії Україна ризикує втратити не лише матеріальні об'єкти, а й частину своєї культурної ідентичності, що має довготривалі наслідки для суспільства. У зв'язку з цим, нагальною потребою є розробка та реалізація ефективної стратегії охорони культурної спадщини, яка б включала всі рівні –

від державного до локального, а також залучала міжнародні ресурси та експертизу, оскільки прослідковуються гібридні загрози, тобто, агресія не обмежується лише військовими діями. Психологічний тиск, інформаційні війни та маніпуляції зі свідомістю населення також впливають на регіональну культурну ідентичність [66].

В умовах війни проблема нехтування міжнародними нормами, зокрема відсутність належного застосування міжнародного пам'ятко-охоронного права, призводить до безкарності агресора у знищенні культурних цінностей. Одним із яскравих прикладів є знищення об'єктів культурної спадщини в місті Маріуполь. Під час бойових дій російські війська завдали шкоди численним історичним будівлям, таким як Маріупольський театр та старі церкви. Незважаючи на те, що такі дії суперечать міжнародним нормам, зокрема Гаазькій конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, агресор залишається безкарним. Це підкреслює важливість активізації міжнародного співробітництва в питаннях охорони регіональної культурної спадщини, адже без адекватних механізмів реагування на такі порушення, знищення культурних цінностей продовжуватиметься.

Захист регіональної культурної спадщини України під час війни є критично важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу. Виявлені проблеми свідчать про необхідність розробки та реалізації ефективної стратегії охорони, яка б включала всі аспекти: від законодавчого забезпечення до активного залучення міжнародної спільноти. Перспективи такої роботи:

Міжнародна співпраця. Активізація партнерства з міжнародними організаціями, які займаються охороною культурної спадщини, такими як ЮНЕСКО, може забезпечити фінансування та експертну підтримку. Ось кілька ключових аспектів цієї співпраці:

1. Фінансування проєктів. Міжнародні організації можуть надати гранти та інші фінансові ресурси для реставрації, консервації та моніторингу стану культурних об'єктів. Наприклад, ЮНЕСКО активно підтримує проєкти з відновлення пам'яток, постраждалих внаслідок конфліктів.

2. Експертна підтримка. Співпраця з міжнародними експертами та організаціями може забезпечити доступ до передових технологій і методик в охороні культурної спадщини та надати рекомендації щодо ефективних практик у консервації та відновленні.

3. Укладання навчальних програм, проведення тренінгів і семінарів, що сприятиме підвищенню кваліфікації у сфері охорони культурної спадщини.

4. Співпраця з країнами, які мають досвід у захисті культурних цінностей під час конфліктів, війн, стихійних бід, що дозволить Україні запозичити успішні стратегії та підходи.

5. Міжнародні кампанії можуть привернути увагу до проблеми збереження української спадщини та зібрати підтримку з боку глобальної спільноти. Це може бути важливим для формування міжнародного тиску на агресора.

6. Спільні проекти з міжнародними організаціями можуть включати документацію стану культурних об'єктів, що допоможе створити детальний звіт про руйнування та необхідність відновлення (наприклад, Horizon)

Таким чином, активізація міжнародної співпраці у сфері охорони культурної спадщини може стати потужним інструментом для збереження української ідентичності та історичної пам'яті в умовах агресії.

Розробка нових законодавчих ініціатив. Зміни у законодавстві для кращого захисту культурної спадщини, включаючи відповідальність за її знищення, зокрема, посилення кримінальної відповідальності. Важливим є створення спеціалізованих органів, відповідальних за моніторинг і захист культурної спадщини, з можливістю проведення розслідувань та ухвалення рішень у випадках порушень. Нагальним є адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів охорони культурної спадщини, таких як Конвенція ООН про охорону культурних цінностей у разі збройного конфлікту. Також потребує чіткого визначення, які об'єкти вважаються частиною культурної спадщини, з включенням не тільки матеріальних, а й нематеріальних аспектів; введення механізмів відкритого моніторингу та звітності, що дозволить громадськості контролювати дії держави щодо збереження культурних

цінностей; законодавче закріплення права громадських організацій на участь у процесах охорони культурної спадщини, включаючи право на звернення до суду у випадках загрози [77].

Такі зміни можуть суттєво підвищити ефективність охорони культурної спадщини в Україні та забезпечити відповідальність за її знищення.

Освітні програми. Підвищення обізнаності населення щодо важливості регіональної культурної спадщини через освітні кампанії та програми:

- інтеграція тематики регіональної культурної спадщини в навчальні програми, курси, лекції, проєктні роботи та екскурсії;
- організація семінарів, тренінгів та воркшопів для громадськості, що сприяють глибшому розумінню регіональних культурних цінностей і їх збереження.
- Використання засобів масової інформації, соціальних мереж і платформ для просування інформації про важливість охорони регіональної культурної спадщини
- Партнерство з музеями, галереями, бібліотеками та іншими культурними установами для організації відкритих лекцій, виставок і публічних заходів. Проведення фестивалів, конференцій та інших культурних заходів, які демонструють важливість регіональної культурної спадщини та залучають громаду.

Ці заходи сприятимуть формуванню свідомості та відповідальності у суспільстві щодо регіональної культурної спадщини, її збереження та розвитку.

Технологічні рішення. Використання новітніх технологій відіграє ключову роль у документуванні, моніторингу та відновленні культурних об'єктів в умовах війни.

Ось кілька прикладів технологічних рішень, які вважаємо необхідними для документування культурної спадщини:

1. Дронова зйомка.

Дрони використовуються для аерофотозйомки і створення 3D-моделей історичних пам'яток. Це дозволяє оперативно документувати стан об'єктів, які

постраждали під час бойових дій. Наприклад, дрона зйомка допомогла зафіксувати руйнування в Маріуполі, що стало основою для подальшого аналізу та планування відновлення.

2. 3D-сканування та моделювання.

Технології 3D-сканування дозволяють створити точні цифрові моделі культурних об'єктів. Це важливо для збереження інформації про пам'ятки, які можуть бути знищені, в реставраційних проєктах.

3. Системи моніторингу.

Використання сенсорних технологій для моніторингу стану об'єктів у реальному часі. Наприклад, встановлення сенсорів для виявлення вібрацій або змін температури в історичних будівлях може допомогти вчасно виявити ризики, пов'язані з їхнім руйнуванням.

4. Бази даних та онлайн-платформи.

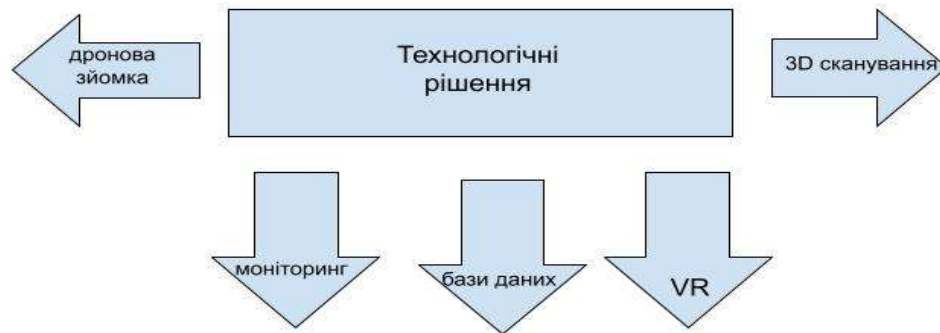
Розробка централізованих баз даних для зберігання інформації про культурну спадщину. Ці платформи дозволяють дослідникам, організаціям та державним установам обмінюватися даними про стан об'єктів, їхню історію та реставраційні роботи.

5. Віртуальна реальність (VR) [30].

Технології VR можуть бути використані для створення інтерактивних виставок, що дозволяють людям дізнаватися про культурні пам'ятки, які були знищені або пошкоджені. Це допомагає зберегти пам'ять про культурну спадщину навіть у випадку фізичної її втрати. Продемонструємо наші ідеї на Рисунку 2.1.

Рисунок 2.1

Технологічні рішення для документування культурної спадщини



Джерело: особиста розробка.

Використання таких технологічних рішень не лише сприяє збереженню культурної спадщини, а й забезпечує нові можливості для її популяризації та освіти.

Таким чином, збереження та захист регіональної культурної спадщини в умовах війни є викликом, але й можливістю для формування нових підходів і стратегій, які підвищать не лише культурну, а й національну та регіональну ідентичність українського народу.

2.2. Деколонізація української культури та нанесення її на мапу світу

Адаптація української культури до західних стандартів та одночасне відстоювання її суверенітету є важливими процесами в сучасних умовах глобалізації. Цей процес включає кілька ключових аспектів. Розглянемо деякі з них в Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Нанесення України на культурну мапу світу

Напрями процесу	Компоненти
-----------------	------------

<p>Інтеграція в міжнародний культурний простір</p>	<p>Співпраця з такими організаціями, як ЮНЕСКО, Європейський Союз, Рада Європи та інші культурні платформи для обміну досвідом та підтримки культурних ініціатив.</p> <p>Культурні обміни та резиденції: активна участь у міжнародних культурних форумах, конференціях та самітах для представлення національної культури.</p> <p>Спільні культурні проекти в кіно, музиці та театральному мистецтві з іншими країнами для створення творів, які будуть цікаві світовій аудиторії.</p> <p>Спільні виставки, фестивалі та концерти, що об'єднують різні культури та презентують українську культуру на міжнародній арені.</p> <p>Підтримка міжнародної мобільності митців; підтримка грантових програм, що дозволяють митцям брати участь у міжнародних культурних подіях та проектах.</p>
<p>Промоція української культури та культурної дипломатія</p>	<p>Співпраця з міжнародними організаціями, посольствами та консульствами для популяризації української культури за кордоном.</p> <p>Організація міжнародних культурних заходів, що представляють Україну як країну з багатим і розмаїтим регіональним культурним простором.</p> <p>Розвиток онлайн-платформ для розповсюдження українського культурного контенту.</p> <p>Створення сучасних вебсайтів, подкастів та блогів для представлення регіональної української культури глобальній аудиторії.</p> <p>Фінансування та грантова підтримка українських митців, які просувають українську культуру за кордоном.</p> <p>Розвиток національних культурних брендів, таких як українська кухня, традиційний одяг і народні ремесла.</p> <p>Активна взаємодія з українськими діаспорами для підтримки культурних ініціатив та популяризації української культури в країнах їхнього проживання.</p>

	<p>Організація спільних культурних заходів та освітніх проєктів з українськими громадами за кордоном.</p>
<p>Співпраця з міжнародними організаціями задля підтримки культурних ініціатив з відновлення та збереження регіональних культурних об'єктів</p>	<p>Залучення грантів та інших форм фінансової допомоги на реставрацію, охорону та розвиток культурних об'єктів.</p> <p>Консультації та експертна підтримка міжнародних фахівців у сфері реставрації, архітектури, археології та збереження спадщини.</p> <p>Навчання спеціалістів, підвищення кваліфікації, обмін досвідом між країнами, а також проведення тренінгів та семінарів.</p> <p>Захист культурних об'єктів через міжнародні договори та угоди, запобігання нелегальному переміщенню культурних цінностей.</p> <p>Підвищення обізнаності про важливість збереження культурної спадщини через медіа, публічні кампанії та освітні проєкти.</p> <p>Використання цифрових технологій для збереження, дослідження та популяризації культурних об'єктів.</p>
<p>Формування національної ідентичності задля збереження української мови, традицій, звичаїв в умовах глобалізації та захисту від культурної асиміляції.</p>	<p>Підтримка регіональної культурної автономії, яка дозволяє Україні зберігати власну ідентичність на фоні глобальних тенденцій.</p> <p>Стимулювання використання елементів регіональної української культури в сучасному дизайні, музиці, моді, кіно.</p> <p>Забезпечення державної підтримки регіональних культурних ініціатив та проєктів, спрямованих на популяризацію української регіональної культури на глобальній арені та захист від домінування іноземних культурних впливів.</p>

У контексті російської агресії важливість відстоювання української регіональної культури стає все актуальнішою, адже вона є важливим елементом національної самоідентифікації. Не варто недооцінювати вплив використання

культурних ініціатив для підвищення міжнародної підтримки України та її суверенітету. Ці заходи сприятимуть не лише популяризації української культури на міжнародній арені, але й зміцненню її суверенітету та ідентичності в умовах сучасного світу [27].

Наведемо приклади культурної дипломатії за 2023-2024 роки, які демонструють українську регіональну культуру світові. У лютому 2024 у Стокгольмському музеї шведської армії Armémuseum відкрилася виставка, присвячена 1000-річчю спільної шведсько-української історії “Перехрестя: Швеція – Україна (1000 років)”. Розпочалася подія з розповіді Нелі Куковальської, генеральної директорки Національного заповідника “Софія Київська”. Вона розповіла неймовірну історію про дружину Ярослава Мудрого та матір трьох європейських королев – Інгігерду, яка була дочкою шведського короля Улофа Шетконунга та про “привласнення” її російською пропагандою. І в стінах Музею шведської армії звучала музика Лисенка та Скорика. А після концерту – екскурсія виставкою про українсько-шведські стосунки. Для цієї виставки привезли експонати з багатьох українських музеїв, приїхало близько 30 представників музеїв України. Також представлені були експонати, які зараз зберігаються у шведських музеях, як то гетьманські клейноди та Конституція Пилипа Орлика. Виставка не надто велика, але неймовірно насичена важливими предметами та інформацією. Закінчувалася виставка фотографіями наших воїнів та зразками шведської зброї, якою захищали Київ вже в березні 2022 року. Отже, обсяг роботи просто неймовірний – це результат багаторічних досліджень і співпраці. І саме така культурна дипломатія – те, що дає видимість Україні та війні, те, що додає нашій країні суб’єктності та залишає в новинах та обговореннях не як країну страждання, а як країну з довжелезною унікальною історією та самобутньою культурою, яку століттями крала й привласнювала росія.

Також у лютому (18.02.2024), в рамках “Українського Тижня” в Університету Індіани, США, відбувся онлайн-концерт “Art Song of Ukraine”. У виконанні студентів IU Jacobs School of Music прозвучать хорові твори композиторів Валентина Сильвестрова, Стефанії Туркевич, Василя Барвінського

(автора колискової “Ой ходить сон”, яку впізнаємо в мелодії “Summertime” Гершвіна). Це захід на підтримку України з нагоди річниці початку повномасштабної російської агресії.



26 січня 2024 року вийшла друком нова книжка про “Щедрика”. Презентація відбулася 29 січня в Національній музичній академії України під час відкриття мандрівної освітньої виставки “Прийшли, заспівали, перемогли”. Видання й виставка виготовлені в рамках грантової підтримки Відділу освіти, преси та культури Посольства США в Україні для презентації та безкоштовного поширення в українських освітніх та бібліотечних закладах з метою популяризацію серед студентства та в академічному середовищі України історії “Щедрика/Carol of the Bells”. Упродовж лютого-березня проєкт був також представлений в Національному університеті “Києво-Могилянська академія”, де вчився й диригував хором “хрещений батько” Щедрика Олександр Кошиць, а також в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, студентський хор якого здійснив під керівництвом Маєстро київську прем’єру шедевр Миколи Леонтовича у 1916 році. Із березня виставка й видання мандрували регіонами України.

Зокрема, Тіна Пересунько поділитися історією “Щедрика”/”Carol of the Bells” серед англomовних друзів на конференції в Університеті Індіани, США. Лекції з англійським дубляжем були там презентовані 5 грудня в рамках грантової наукової програми.

INDIANA UNIVERSITY BLOOMINGTON
IU-UKRAINE NONRESIDENTIAL SCHOLARS PROGRAM

DECEMBER RESEARCH PRESENTATIONS

Tuesday, December 5
9:00 EST / 16:00 Kyiv
Tina Peresunko
Cultural Diplomacy, M.S., Hrushevsky Institute / NSG "Laurivskyi Institute"
"The Unknown Story of 'Carol of the Bells', or How Ukraine Fought for Independence from Russia with a Song 100 Years Ago"

Tuesday, December 5
10:00 EST / 17:00 Kyiv
Oksana Smorzhevska
History, Taras Shevchenko National University of Kyiv
"Happy 'Places of Memory': Cultural Meanings and Emotional Fulfillment"

Thursday, December 7
9:00 EST / 16:00 Kyiv
Mariana Levytska
Art History, Ukrainian Academy of Printing
"The Visual Thesaurus of War: Graphic Art as a Response to the Warfare in Ukraine"

Thursday, December 7
10:00 EST / 17:00 Kyiv
Alla Fridrikh
English as a Foreign Language, Rivne State University of the Humanities
"Fostering Peacebuilding, Intercultural Communication, and Resilience through ELT"

Connect with the QR code or with this link:
<https://go.iu.edu/40E>
Contact us at awolsky@iu.edu

NOVEMBER RESEARCH PRESENTATIONS

Tuesday, November 7
9:00 EST / 16:00 Kyiv
Oleksandra Humenna
Creative Management, Salyador Dall Academy of Contemporary Art, Kyiv/Mohyla Academy
"The Role of Culture in Ukraine's Achievement of the Sustainable Development Goals"

Tuesday, November 7
10:00 EST / 17:00 Kyiv
Yaroslav Zatyliuk
History, Institute of History of Ukraine, National Academy of Science of Ukraine
"Divided History of Prince Volodymyr the Baptizer: Historical Representations in Early-Modern Kyiv & Moscow"

Thursday, November 9
9:00 EST / 16:00 Kyiv
Angela Kamyanets
Translation Studies, Ivan Franko National University of Lviv
"Constructing Competing Discourses on the Russo-Ukrainian War: Journalistic Translation in Wartime"

Thursday, November 9
10:00 EST / 17:00 Kyiv
Nadiia Honcharenko
Culture Studies, National Academy of Arts of Ukraine
"The Holocaust in the Memory Culture of Ukraine: From Forced Oblivion through Individual Remembrance to Official Commemoration"

Connect with the QR code or with this link:
<https://go.iu.edu/40E>
Contact us at awolsky@iu.edu

Це цікава й науково обгрунтована бесіда про історію і місію “Щедрика” з Т. Пересунько, дослідницею творчості М.Леонтовича, що доповнила розповідь про проєкт “Songs for Ukraine” з Королівською Оперою.

У рамках освітньої дипломатії відразу після початку повномасштабної агресії, Посольство України в США активно звернулось до всіх університетів в США щодо підтримки українських науковці через проєкти нерезидентських програми, щоб вони могли залишитися в Україні, але продовжувати свої дослідження. Так, Університет Індіани підтримав стипендіями 35 дослідників в 2022/23 році і 34 в 2023/24 до програми IU-Ukraine fellows, які досліджують різні аспекти культури, і історії України, оскільки культурна дипломатія допомагає боротися за незалежність та національну ідентичність.

А в 2024 році Ukraine House суттєво посилили зусилля в культурній, освітній, науковій дипломатії. Культурна антропологиня, директорка Канадського інституту українських студій Наталія Ханенко-Фрізен наголошує на необхідності деколонізації українських студій і загалом посилення інтересу до україністики в західних університетах, дезінформацію та російську пропаганду. Її заклик – **деколонізація як тренд**.

Питання деколонізації у наукових колах почало активно обговорюватися у 1960-х роках. Це були роки, коли почали руйнуватися останні імперські проєкти

у цілому світі, зокрема в Африці, Азії та Латинській Америці. Як наслідок, нації цих країн здобули свою незалежність. Зважаючи на ці події, зосереджений в наукових середовищах цих суспільств інтелектуальний і культурний потенціал виплеснувся у нове дискурсивне поле, яке мало на меті дослідити питання деколонізації культури.

Зараз Україна стикається з іншими новими викликами. У 1991 році, коли розвалився Радянський Союз, вест світ з великою зацікавленістю спостерігав, як розгорталися події в Україні. Загалом, тоді очікувалися військові конфлікти та війни. Вони почали відбуватися на периферії Росії у Придністров'ї. На той час в Україні не відбулося перезавантаження суспільного ладу військовим шляхом. Очевидно, що цей процес відтермінувався до 2014 року. А з 2022 вже маємо повномасштабну війну в країні. У 1990-2000 роках питанням деколонізації ще не набуло своєї актуальності. В цілому Україна розвивалася, і це був демократичний вибір, оскільки, на відміну від країни-агресорки, в нас змінювалися президенти. Позаяк питання деколонізації гостро постало одразу після початку російської війни в 2014 році. Коли розвалюється імперія не слід очікувати, що всі одразу почнуть послуговувати рідною мовою, зацікавляться українськими національними або регіональними культурними проектами, адже три століття імперія насаджували українцям свої наративи та ідеологічні бачення самих себе. росія захоплювала, загарбувала, розвивала імперіалістичні проекти і нищила регіональні ідентичності. Хоча зараз почали активно змінюватися візії, але повністю відійти від наративів та ідей, які насаджували імперські центри століттями, швидко не вдасться, потрібен певний час. Деколонізація самі по собі не відбудеться. Мусимо вказати на необхідність і значущість самодеколонізації. Це справа кожного покоління, кожної когорти молодих учених і суспільства в цілому.

У США 2022 року велика конференція Асоціації з дослідження слов'янських, східноєвропейських і євразійських студій (ASEEES) означила темою деколонізацію України. Це був значимий захід, важливий ще й тому, що це був перший рік повномасштабної війни. На панельних засіданнях

проводилися дискусії відомими у світі науковцями. На конференції проговорювалася нагальність розвінчувати старі методології, перехід на нові інтелектуальні рейки, важливість висвітлення того, що відбувається на часів Україні. Акцентувалося, що висвітлювати це необхідно за допомогою інших лінз, не проросійських.

У 2022 році Український інститут провів публічну програму “Деколонізація мистецтва. По той бік очевидного”, яка була частиною Українського павільйону на 59 Міжнародній виставці мистецтв La Biennale di Venezia. Це нова колекція, яка спонукає до роздумів і кидає виклик традиційним перспективам, досліджуючи радикальні художні бачення. За результатами Громадської програми учасники записали свої виступи та роздуми про подію та її значення з перспективи 2024 року у текстах. Ці тексти лягли в основу однойменного видання, розробленого Українським інститутом у співпраці з IST Publishing.

Отже, розвиток українських студій має стати частиною державної політики України. Важливий напрям роботи на даному етапі – це продукування фундаментальних знань про Україну, її історію, традиції, культуру та регіональний культурний простір. Наприклад, один з проєктів у Канадському інституті українських студій — передання до Книжкової полиці Олени Зеленської десяти томного видання Михайла Грушевського “Історія України-Руси” – значимий видавничий проєкт, над яким інститут працював роками. Тепер Україна отримала якісну перекладену літературу, яку, наприклад, можна дарувати міжнародним партнерам для подальшого просування візії України. Адже для всіх є очевидним, що ця війна не лише за території, вона ведеться історичну пам’ять, власне, за ідентичність українців як нації. Тому переклади української літератури можуть стати ефективним контраргументом російським наративам.

Цю тезу підтверджує Ліна Костенко: “Українці – це нація, що її віками витісняли з життя шляхом фізичного знищення, духовної експропріації, генетичних мутацій, цілеспрямованого перемішування народів на її території,

внаслідок чого відбулася амнезія історичної пам'яті і якісні втрати самого національного генотипу. Образ її спотворювався віками, їй приписувалася мало не генетична тупість, відмовлялося в мужності, але інкримінувався то націоналізм, то антисемітизм. Велике диво, що ця нація на сьогодні ще є, вона давно вже могла б знівелюватися й зникнути. Фактично це раритетна нація, самотня на власній землі у своєму великому соціумі, а ще самотніша в універсумі людства. Фантом Європи, що лише під кінець століття почав набувати для світу реальних рис. Вона чекає своїх філософів, істориків, соціологів, генетиків, письменників, митців... Історія триває. І якщо ми вчора не випили брому, читаючи її, то сьогодні й завтра будемо здатні її творити... ". Лекція "Гуманітарна аура нації, або, Дефект головного дзеркала", прочитана Ліною Костенко 1 вересня 1999 року в НаУКМА).

Це приклади культурної дипломатії, яка допомагає нанести Україну на мапу світу. Одним з її завдань є ведення інформаційної війни та протидія масовій культурі. З точки зору стратегічного ведення інформаційної війни, масова культура є ефективним інструментом, оскільки вона має найбільший вплив на молодь, приваблюючи своєю доступністю, демократичними цінностями та культурними продуктами, часто видаючи чужі ідеологічні сили як нейтральні або навіть прогресивні. Це робить національні культурні простори вразливими для змін під впливом зовнішніх ідеологій.

Через глобалізацію і розширення зв'язків, масова культура здатна легко проникати в інші країни і змінювати їх культурні орієнтири. Як зазначав Збігнев Бжезінський у своїй книзі "Вибір. Глобальне панування чи глобальне лідерство", у світі відсутня сильна альтернатива глобальній культурі, що особливо відчутно в умовах сучасного медіа простору. Єдиними країнами, які можуть чинити опір цьому явищу, є ті, що зберігають глибоко традиційну культуру і мають низький рівень урбанізації. Однак такий опір часто пов'язаний з історичною відсталістю і самоізоляцією.

Політичними указами чи заборонами зупинити масову культуру неможливо. Вона є частиною глобальних процесів і продовжуватиме впливати

на молоде покоління, навіть якщо будуть впроваджені жорсткі обмеження. Єдиним ефективним підходом є створення українського культурного регіонального формату, який може конкурувати з іноземними продуктами, зберігаючи національну ідентичність та традиції.

Таким чином, ключовим викликом для України є створення сильної національної культури, а як результат регіонального культурного простору, які здатні ефективно конкурувати в глобалізованому світі.

Паралелі між завданнями інформаційних війн і впливом масової культури на суспільство демонструють, як культурні продукти можуть бути використані в інформаційній боротьбі для досягнення стратегічних цілей. Ось аналіз кожного з наведених вами аспектів:

Масова культура, зазвичай, виконує розважальну функцію, що робить її менш помітною як засіб ідеологічного впливу. Оскільки багато людей сприймають її як безневинне джерело задоволення, вони не усвідомлюють, що вона може формувати нові цінності. Це веде до поступового підриву національної ідентичності та сумнівів у власних культурних досягненнях. Наприклад, фільми чи серіали можуть змінювати уявлення про традиційні цінності, прищеплюючи інші, часто чужі або навіть ворожі.

Масовий продукт, як-от медіа та розважальні програми, здатні формувати нові уявлення про життя, політику і мораль. Ці зміни часто вигідні стороні, яка їх продукує. Наприклад, медіа можуть пропагувати певні політичні або соціальні ідеали, підриваючи традиційні цінності та сприяючи перетворенню суспільних норм. В Україні це проявилось у збільшенні популярності проросійських ідей залежно від контексту медійного споживання. Розповсюдження такого продукту сприяло дестабілізації суспільства. Ідеологічний культурний продукт використовувався для провокації соціальних і релігійних конфліктів. Наприклад, маніпуляції з релігійною тематикою в медіа призвели до загострення міжконфесійних суперечок. Це використовувалося як інструмент деструктивного впливу на населення, зокрема, через церкви, які стали платформами для поширення розколу та агресії.

Спеціально створений культурний продукт може однобічно висвітлювати історичні події, применшуючи значимість народу в історії. Це часто проявляється у маніпуляціях з історичними фактами, що призводить до зниження патріотичного духу та підриву національної гордості. Такі дії сприяли формуванню у суспільства фальшивого уявлення про власну історію і культуру.

Таким чином, вплив масової культури в умовах інформаційної війни можна оцінити як серйозну загрозу для національної ідентичності та соціальної стабільності. Успішна протидія цим загрозам вимагає розуміння механізмів впливу масової культури, а також активної роботи над формуванням якісного національного та регіонального культурного продукту, що відображає справжні цінності та потреби українського суспільства.

Вважаємо, що адаптація української регіональної культури до західних стандартів та відстоювання її суверенітету є важливими процесами в сучасних умовах глобалізації. Так, Оксана Забужко, зазначаючи актуальність культурного діалогу між Україною та Європою, зазначає його важливість. Її ключовий текст “Польові дослідження українського сексу” виданий у двох десятках країн і роман “Музей покинутих секретів” стали першими текстами про УПА й здобули міжнародну популярність. Нещодавно авторка анонсувала книжку есеїстики “Найдовша подорож”, яку написала цих весни й літа одразу для перекладу, щоб пояснити іноземцям війну росії проти України. Книжка анонсована для публікації шістьма мовами і вже доступна також і для українського читача. Наведені приклади послугують основою для подальшого дослідження, охоплюючи широкий спектр питань, пов’язаних з популяризацією регіональних культур, їх деколонізацією, особливо в контексті сучасної України. Поняття “деколонізація” у контексті української регіональної культури набуває особливого значення під час інформаційної війни. Деколонізація передбачає не лише звільнення від прямих політичних впливів імперій, а й від ідеологічних, культурних та психологічних наслідків колоніального минулого. Це процес складний і тривалий, який вимагає системного підходу та залучення різних сфер суспільства, але він важливий для:

- збереження ідентичності та автентичності українського регіонального простору;
- формування міцної національної ідентичності та почуття власної гідності;
- інтеграції в світовий культурний простір, оскільки дозволяє представити українську культуру як самостійну і цінну складову світового культурного надбання.

2.3. Інноваційні підходи до популяризації регіональних культур на національному та міжнародному рівнях

У цьому розділі ставимо собі за мету розглянути детальніше деякі аспекти популяризації та трансформації регіонального культурного простору України на прикладі Рівненщини та пропонуємо додаткові ідеї для подальшого активного розвитку, а саме:

- ❖ Цифрова трансформація культурної спадщини:
 - створення інтерактивних 3D-турів по історичних місцях та музеях;
 - розробка мобільних додатків, які надають інформацію про культурні пам'ятки, маршрути тощо;
 - створення онлайн-платформ для збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини (пісні, танці, ремесла);
 - VR/AR технології. Використання віртуальної та доповненої реальності для занурення користувачів у культурне середовище.
- ❖ Культурний туризм:
 - Розробка нових туристичних маршрутів, пов'язаних з регіональними культурами. Наприклад, на Рівненщині – це маршрут прадавніми городищами.
 - Створення фестивалів та заходів, присвячених регіональним традиціям.
 - Розвиток агротуризму та гастрономічного туризму.

❖ Підтримка молоді:

➤ Створення молодіжних культурних центрів та хабів. Приклад, Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека.

➤ Організація конкурсів, фестивалів та інших заходів для молодих митців.

➤ Розробка освітніх програм, спрямованих на збереження та популяризацію регіональної культурної спадщини.

❖ Міжнародна співпраця:

➤ обмін досвідом з іншими країнами

➤ участь у міжнародних культурних проектах та фестивалях.

Прикладами інноваційних підходів у регіональних культурних практиках є флешмоби та челленджи, в які залучається широка аудиторія через соціальні мережі. Гарною ідеєю може бути створення онлайн-бібліотек з цифровими копіями стародруків та рукописів і розробка мобільних додатків для вивчення регіонального культурного простору.

Популяризація регіональних культур є складним і багатогранним завданням, яке вимагає комплексного підходу. Завдяки використанню інноваційних технологій та креативних підходів, можна досягти значних успіхів у збереженні та популяризації культурної спадщини України. Потенційними перспективами такої популяризації регіональних культур може стати:

- зростання інтересу до української регіональної культури;
- розвиток цифрових технологій, які відкривають нові можливості для популяризації українського регіонального простору;
- співпраця та спільні проекти з іншими країнами задля обміну досвідом та розширенню аудиторії.

Наведемо приклад культурного центру популяризації української регіональної культури та її інтеграції в європейський простір у місті Рівне.

Галерея європейського живопису Євро-Арт — це культурний центр міста Рівне. Основне завдання галереї — популяризація мистецтва та збереження

культурної спадщини. У Євро-Арті можна побачити експозиції, які вражають своєю красою та майстерністю. Окрім того, галерея Євро-Арт проводить для місцян читальні та музичні вечори, тематичні майстер-класи для дітей і дорослих. У Євро-Арті можна орендувати приміщення для проведення авторських художніх виставок. Усі ці подія та заходи спрямовані на те, щоб підвищити інтерес до мистецтва й регіональної культури та зробити їх доступними для всіх бажаючих.

13 грудня 2023 року галерея європейського живопису “Євро-Арт” провела виставку живописця, графіка, педагога Олекси Шатківського (1908-1979). Митець у реаліях радянського тоталітаризму розвивав ідеї УМГ “Спокій”, членом якого у 1930-х роках він був разом з нашим земляком Нілом Хасевичем. Партнером цього проекту виступив Національний музей імені Андрея Шептицького, Львів.

Презентована експозиція “Олекса Шатківський. Графіка” була приурочена до 115 річниці від дня народження митця і покликана презентувати відвідувачам його багату графічну творчу спадщину, яка нині вже належить до класичних надбань української культури ХХ століття.

Усі експоновані твори з родинного архіву художника. Переважна більшість робіт представлена широкому загалу вперше. Їх визначальною ознакою є усвідомлювана О.Шатківським закоріненість у пластах рідної волинської землі, природи, народного побуту й історії. Навіть коли О.Шатківський навчався у Варшаві (1931-39 рр.), де мешкав значну частину свого життя, і коли творив у Львові (1946-79 рр.), він не переставав пропагувати рідну культуру. Уся творча спадщина Олекси Шатківського чітко відповідає концепції “мистецтва, що охоплює ціле життя”. Цей зміст індивідуально-смыслових і творчо-концептуальних пошуків митця розкрився в глибинних філософських обґрунтуваннях історичної тягlosti державотворчої ідеї.

13.12.2021 – 07.01.2024 у рамках широкомасштабного проекту “Євро-Арт» для талановитих” відбулася виставка української художниці-сюрреалістки Анни Шабалової. У багатьох її роботах є своєрідні сюрреалістичні історії, наповнені

позитивними образами, яскравими фарбами та несподіваними деталями, в яких відображено її особисте бачення такого багатого світу навколо нас. За допомогою різних образів у своїх картинах вона веде діалог з глядачами, часто зачіпає важливі соціальні теми, але говорить у позитивному ключі. Тому справжні цінителі інтелектуального мистецтва так люблять брати участь у цих діалогах. Членкиня Національної спілки художників і скульпторів України, вона лише за останні два роки створила більше 200 реалістичних і сюрреалістичних картин. Нині її роботи знаходяться у приватних колекціях США, Ізраїлю, Європи, Австралії, Японії та України. У 2023 році мисткиня також почала працювати як комерційний ілюстратор, на даний момент створює ілюстрації до книжок у колаборації з українськими письменниками.

Галерея організовує щорічні виставки дитячих робіт. Так цьогорічна виставка “Дивний народ – маленькі художники” стала не лише своєрідним творчим підсумком, а й цінним момент усвідомлення кожною дитиною себе творчою особистістю з відчуттям відповідальності за створене.

Адже регіональний мистецький простір галереї “Євро-Арт” не лише експонує картини художників, майстрів живопису, але й сприяє опануванню юними художниками основами композиції, гармонією живопису, допомагає вивчати пропорції та перспективу зображення об’єктів навколишнього світу, поринаючи у дивовижні сторінки історії мистецтва.

Минулого року відомий митець та дизайнер із Рівного Ігор Павлюк створив і презентував серію робіт, присвячених долі тварин у жахливій війні, яку веде росія. У цій війні страждають та гинуть не лише люди. За презентованими І. Павлюком даними кількість загиблих під час війни тварин вже обчислюється мільйонами. Саме цій темі присвячена створена Павлюком серія виставка робіт, яка була спочатку презентована у галереї, а пізніше помандрувала світом: польськими містами й у Словаччині.

“Емоції vs Рефлексії” — це наступна виставка рівненського художника Ігоря Павлюка. Її презентували 6 березня 2024 в галереї “Євро-Арт”. Виставка вмістила 39 живописних робіт — побутові портрети знайомих і друзів

художника, фантазійні жіночі образи з реальними прототипами і сюжетно-рефлексії на війну в Україні.

Нещодавно відбулася виставка “Що лежить на серці. Мамаї і не тільки...”, як продовження широкомасштабного проєкту “Євро-Арт” для талановитих”, об’єднавши роботи двох мисткинь – Наталії Грицай і Галини Вокальчук. Виставка включала не лише традиційні зображення козака Мамає, а й сучасні інтерпретації цього образу, у яких закладені глибокі роздуми.

Козак Мамай став джерелом натхнення для Галини Вокальчук, яка за три роки (2021-23) створила цілу серію картин “Мої Мамаї”, що вражає емоційністю і глибиною змісту. У цих творах відображено дух козацької епохи, вольниці. Художниця, поєднуючи традиційні мотиви і сучасні техніки, дослідила тему єдності і родинних цінностей та передала відчуття свободи і гордості за історію свого народу. Образ Мамає у її мистецтві став символом боротьби за справедливість.

Образ козака Мамає як захисника родини і громади цікавий і для Наталії Грицай. Утім, окрім двох Мамаїв, вона презентує цілий ряд інших робіт, якими підкреслює важливість творчості як способу мислення і самовираження. Її стиль подекуди з елементами наїву поєднує простоту та глибину, зображуючи повсякденні моменти життя, має особливий шарм. Вона активно “говорить” про пам’ять та ідентичність, вносячи в свої роботи особисті переживання. Завдяки цьому її творчість стає не лише візуальним, а й глибоким емоційним досвідом.

Представлені картини спонукають до роздумів, стала платформою для діалогу про наше минуле і сьогодення, об’єднує традиції та сучасність.

Іншим чудовим прикладом регіонального культурного простору в місті Рівне є парк історичної реконструкції “Оствиця”: Подорож у минуле”.



Оствиця – це не лише парк, а справжня машина часу, яка переносить відвідувачів у далекі часи Київської Русі. Розташований на березі озера Басів Кут у місті Рівне, він відтворює атмосферу давньоруського поселення, дозволяючи відчувати дух минулого та глибше пізнати історію своєї країни. Тут можна побачити реконструкції житлових будівель, майстерень, оборонних споруд, дізнатися про ремесла, побут і звичаї давніх слов'ян. Парк пропонує різноманітні майстер-класи, де можна спробувати себе в ролі гончара, коваля, ткаля або ж навчитися стріляти з лука. Регулярно проводяться тематичні фестивалі, які відтворюють атмосферу давніх свят та обрядів. Парк співпрацює з навчальними закладами, пропонуючи освітні програми для школярів та студентів. Озеро Басів Кут створює мальовничий пейзаж, який доповнює атмосферу давньоруського поселення. У парку можна ознайомитися з реконструкціями будівел, які відтворено з максимальною достовірністю. Окрім того, в парку майстри демонструють традиційні ремесла, такі як гончарство, ковальство, ткацтво. Ви можете побачити, як готували їжу, виготовляли одяг, проводили дозвілля наші предки. У музеї представлені археологічні знахідки, знайдені під час розкопок на території городища.

Відвідавши парк, гості занурюються в атмосферу давньоруського поселення, можуть взяти участь у заходах, стати волонтером парку. “Оствиця” – це не просто музей, це живий організм, який постійно розвивається і змінюється.



Варто зазначити, що ідею створення та концепцію розвитку парку історичної реконструкції “Оствиця” нещодавно презентували на форумі EU

Strategy for the Baltic Sea Region (EUSBSR) під час панельної дискусії “Recipes for Resilience – Communities, Culture and Comprehensive Security”, присвяченої стійкості громад, ролі культури та питанням комплексної безпеки. Захід відбувся 29-31 жовтня у місті Висбю (Готланд, Швеція). Презентувала “Оствицю” на форумі Тетяна Сімчук, представниця управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Рівненської ОДА. “Оствиця” стала прикладом стійкості через культуру. Як парк історичної реконструкції, вона є культурною перлиною міста — громадською ініціативою, що не лише зберігає культурно-історичну спадщину, а й підтримує екологічну стійкість громади через культурні заходи та активну участь місцевих жителів. Окрім того, управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Рівненської ОДА є партнером проєкту RESCOM: Resilient Communities Learning Platform, який має на меті створити платформу для обміну досвідом між громадами Балтійського регіону, України та Молдови у зміцненні стійкості. Проєкт фокусується на використанні регіональних культурних ініціатив як рушія для об’єднання громади.

Бібліотеки міста Рівного відіграють роль осередків регіонального культурного простору. Вони є не просто сховищами книг, а справжніми центрами знань, освіти та культурного дозвілля. Розглянемо детальніше, як бібліотеки сприяють розвитку культури в нашому регіоні.

Бібліотеки Рівного відіграють значну роль у збереженні та популяризації нашої регіональної культурної спадщини та всесвітньої, зокрема. Бібліотеки зберігають великі фонди книг, періодичних видань, архівних матеріалів, які відображають історію та регіональну культуру Рівненщини. Вони організують виставки, літературні вечори, презентації нових книг, присвячені місцевим авторам та історичним подіям. Наприклад, захід “Вахта пам’яті. Читаємо Терена”, який відбувся 14 листопада 2024 залучив учасників до обговорення книги “Історія впертого чоловіка” українського письменника Олександра Терена. На заході разом із учнівським самоврядуванням старших класів було проведено інтерактивну зустріч з

дослідження основних тем твору, розглянуто питання історичної пам'яті та пошуку особистої ідентичності. Це була чудова можливість поспілкуватися з однодумцями, обмінятися враженнями та краще зрозуміти непросту долю нашого народу, відображену в книзі.

Користувачі бібліотеки мають можливість ознайомитися з книжковими виставками, присвяченими видатним особистостям, які змінили хід історії. Такі виставки презентують художні та документальні романи, а також біографії, спогади та дослідження про політичних, культурних діячів, науковців та інших видатних людей, які вплинули на розвиток суспільства, науки та культури. Наприклад, виставка “Історія в особах” – це можливість доторкнутися до великих звершень минулого і сучасного через долі тих, хто їх створював. На виставці представлені твори В.Малика “Князь Кий” і “Таємний посол”, С.Скляренка “Володимир” і “Святослав”, Г.Форда “Моє життя та робота”, С.Гафнера “Черчіль”, К.Міллард “Герой імперії”, В.Айзексона “Стів Джобс”, Ешлі Венс “Ілон Маск”.

Освітня функція бібліотек Рівного як осередків регіонального культурного простору. Бібліотеки проводять різноманітні заходи для дітей та дорослих: літературні клуби, майстер-класи, лекції, тренінги. Вони допомагають людям здобувати нові знання, розвивати свої таланти та інтереси. Наприклад, у “Рівненській обласній бібліотеці для дітей” діють клуби за інтересами, проводяться різні масові заходи, зокрема конкурси, вікторини, ігри, зустрічі з письменниками, майстер-класи тощо. Ці заходи мають на меті організацію безкоштовного цікавого та змістовного дозвілля дітей Рівненщини.

Клуб “Мудрограйлик” (проспект Миру, 16) має безліч цікавих настільних і логічних дитячих ігор, завдяки яким вони можуть розвивати логічне мислення та кмітливість. Тут проходять майстер-класи з паперопластики, орігамі та квілінгу для любителів творити красу своїми власними руками.

Підлітковий клуб “Бібліо House” (вул. Відінська, 13) пропонує підліткам пограти в рухливі комп’ютерні ігри на супер сучасних ігрових консолях Nintendo Wii, а також взяти участь в недільних частуваннях “Книжкові смаколики”. Метою таких заходів є знайомство з творчістю українських та зарубіжних письменників. Тут можна скористатися послугами Центру вільного доступу до інтернету, знайти необхідну інформацію, поспілкуватися з однолітками в соцмережах, навчитися основам комп’ютерної грамотності.

У відділі масової роботи та естетичного виховання (вул. С.Петлюри, 27) зібрана велика колекція грамплатівок, аудіокасет, відеофільмів, репродукцій, літератури про видатних музикантів і художників, є нотні видання. Великий вибір CD з аудіозаписами шкільної програмової української та дитячої літератури, цікаві розвиваючі та розважальні дитячі ігри. Для охочих вивчати народні традиції на постійній основі діє фольклорно-етнографічна вітальня “Бабусині обереги”.

Бібліотеки Рівного послуговують інформаційними центрами. Вони надають доступ до сучасної інформації, допомагають користувачам орієнтуватися в потоці інформації, шукати необхідні матеріали. Окрім того, вони стали місцем зустрічей та спілкування. Бібліотеки створюють комфортні умови для читання, навчання та спілкування. Вони є місцем зустрічі для літературних клубів, об’єднань за інтересами, громадських організацій, стали прикладом регіонального культурного простору, який динамічно розвивається, реагуючи на сучасні трансформаційні виклики.

Отже, бібліотеки Рівного стати багатофункціональними культурними просторами, де люди можуть не тільки читати книги, а й працювати, спілкуватися, відвідувати культурні заходи. Вони трансформувалися у сучасні регіональні культурні центри, які відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини, розвитку освіти та формуванні громадянського суспільства. Ось ще декілька прикладів заходів, які вони проводять:

- Літературні вечори, зокрема зустрічі з місцевими письменниками, презентації нових книг, обговорення літературних творів.
- Книжкові клуби, для обговорення прочитаних книг.
- Майстер-класи з виготовлення народних ляльок, розпис писанок, гончарство, літературні майстер-класи тощо.
- Лекції та семінари на історичні, культурні, літературні теми.
- Виставки робіт місцевих художників, фотографів, письменників і поетів.
- Конкурси: літературні, на кращий малюнок, фотоконкурси.
- Дитячі заходи: ігри, майстер-класи для дітей.
- Проекти з місцевими громадами, співпраця з музеями, школами, громадськими організаціями.

Таким чином бібліотеки сприяють розвитку регіонального культурного простору, ставши центром громадського життя, пропагуючи місцеву культуру.

Наведемо ще приклади культурних проектів у Рівному, які демонструють активний розвиток регіонального культурного життя з реалізації низки цікавих ініціатив, які сприяють популяризації регіональної культури та розвитку міста.

1. “My Ri”. Це дитячий кроссекторальний проект, спрямований на вивчення та інтерпретацію історико-культурної спадщини міста. За допомогою інтерактивних методів діти досліджують історію Рівного, його архітектуру, культуру та традиції. Мета: залучення молоді до вивчення історії рідного міста, формування почуття патріотизму та розвиток творчих здібностей.

2. “Рівне. Літо. Музика”. Це щорічний мистецький проект, який відбувається впродовж літа у Рівному. Це платформа для місцевих та закордонних музикантів, яка популяризує різноманітні музичні жанри та створює атмосферу святкування. Фестиваль став традиційним культурним заходом, який об’єднує людей різних поколінь та сприяє розвитку музичної сцени в місті.

3. “Вулична Майстерня Міста Рівне”. Урбаністичний проєкт, спрямований на створення креативного хабу в парку Молоді (Лебединка). Проєкт передбачає проведення майстер-класів, лекцій, воркшопів з урбаністики та архітектури. Проєкт сприяє розвитку громадянської активності, залученню місцевих жителів до процесу формування міського простору та популяризації сучасного мистецтва.

4. “Хлів”. Це мистецька галерея, яка використовує нестандартний простір для експонування сучасного мистецтва. Галерея стала платформою для молодих художників, сприяє розвитку сучасного мистецтва в регіоні та приваблює нову аудиторію.

Окремі митці з Рівного, зокрема Ю.Журавель активно залучаються до популяризації видатних українців, наприклад, митець створив календар ЗНАЙ НАШИХ на 2025 рік. Це велика колекція графічних портретів видатних українців та їхніх життєствердних цитат, по 9 персонажів на кожен місяць. На звороті кожного портрету розміщені короткі біографічні відомості кожного персонажу календаря.



Ресурс: [Календар ЗНАЙ НАШИХ, 2025](#)

Ці проєкти успішні, бо вони орієнтовані на потреби та інтереси місцевих жителів, заохочують їх до участі, використовують нестандартні формати та креативні ідеї. До них залученні представники влади, бізнесу, громадських організацій та освітніх закладів. Багато з них спрямовані на вирішення соціальних проблем та розвиток нашої громади.

Уроки, які можна винести з цих прикладів, це те, що місцева ініціатива важлива. Успішні проєкти часто є результатом ініціативи місцевих жителів та регіональних громадських організацій. Проєкти поєднують традиційне та сучасне, залучаючи молодь до культурних процесів, що є важливим для збереження культурної спадщини та розвитку міста.

Місто Рівне демонструє позитивний досвід у реалізації регіональних культурних проєктів. Ці проєкти сприяють розвитку міста, зміцненню громади та популяризації української регіональної культури. Для подальшого розвитку культурної сфери в регіоні необхідно продовжувати підтримувати ініціативи громадянського суспільства, залучати молодь, розвивати культурний туризм та використовувати сучасні технології.

2.4. Напрями подальшого розвитку регіональної культурної політики України

Аналізуючи сучасний стан та перспективи розвитку культурного простору України, можна виділити низку пріоритетних напрямів подальшого розвитку регіональної культурної політики:

1. Децентралізація культурної політики та розширення повноважень громад. Для цього варто створити сприятливі умови для ініціатив місцевих громад у сфері культури, забезпечення фінансової підтримки культурних проєктів на регіональному рівні. Уваги потребує розроблення регіональних культурних стратегій, а саме створення інструментів для розробки та реалізації проєктів, які враховуватимуть специфіку кожного регіону. Не менш важливим є

забезпечення стабільного фінансування бібліотек, музеїв, будинків культури та інших культурних закладів на регіональному рівні.

2. Підтримка культурного різноманіття та міжкультурного діалогу, захист національних меншин, збереження культурної спадщини різних народів, що проживають в Україні є важливими елементами просування подолання стереотипів та упередження. Зараз актуальною стала підтримка культурних проєктів, спрямованих на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб і ветеранів.

3. Розвиток культурної індустрії та креативних індустрій, створення сприятливого бізнес-клімату для культурних підприємств, спрощення доступу до фінансування, надання податкових пільг, створення мережі інкубаторів та акселераторів для культурних стартапів – все це надважливо для подальшого розвитку регіональної культурної політики України. Це покращить розвиток туристичних маршрутів, пов'язаних з культурною спадщиною регіонів, створення культурних центрів та фестивалів.

4. Цифрова трансформація регіональної культурної сфери, а саме створення цифрових бібліотек, музеїв, архівів, забезпечення доступу до культурних ресурсів онлайн. Розвиток онлайн-платформ для культурної комунікації, підтримка цифрового мистецтва та медіа сприятимуть розвитку та поширенню регіонального культурного простору.

5. Збереження культурної спадщини, фінансування робіт з реставрації пам'ятників архітектури, історії та культури; їх популяризація через освітні програми, екскурсії, фестивалі – це напрями, які потребують значної уваги та фінансування. До збереження культурної спадщини може бути залучена громада через створення волонтерських програм.

6. Міжнародне співробітництво в культурній сфері.

Прикладом активізації участі українських культурних інституцій та діячів Рівного у міжнародних культурних проєктах послуговує такий івент: 13 листопада у Рівненському обласному краєзнавчому музеї відбулася презентація книги докторки історичних наук, професорки кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені Степана Шевчука Рівненського

державного гуманітарного університету Руслани Шеретюк “Солідарні з Україною”. Цей доробок є збіркою художніх рефлексій польських митців на російсько-українську війну. З самого початку повномасштабної війни діяльність польських митців перетворилася на дієвий культурно-мистецький аванпост солідарності та підтримки України. Ця солідарність знайшла своє відображення у різних видах, формах і напрямках сучасного мистецтва, зокрема, у графіці, плакаті, стріт-арті, іконописі, інсталяції, перформансі, політичній карикатурі, коміксі, фотографії тощо. Доробок польських митців став одним із яскравих виявів емпатії польського народу щодо драматизму ситуації, в якій опинилася Україна. Твори польських художників, стали виразними культурно-мистецькими маніфестаціями протистояння російській агресії, візуальними наративами світоглядної єдності Польщі й України.

Обмін досвідом з іншими країнами, організація культурних форумів, конференцій, семінарів з залученням іноземних експертів – все це сприятиме розвитку культурної дипломатії в цілому і трансформації українського регіонального культурного простору зокрема. Реалізація цих напрямів дозволить створити в Україні сприятливі умови для розвитку культури, збереження регіональної культурної спадщини та підвищення якості життя як наслідок.

Регіональна культурна політика України в контексті європейських та світових трендів, її деколонізація є важливою складовою формування національної ідентичності та інтеграції країни в міжнародний культурний простір. Вона є динамічним процесом, який вимагає балансу між збереженням національних і регіональних традицій та відкритістю до світових культурних тенденцій. У цьому контексті Україна має потенціал стати важливим гравцем у світовій культурній спільноті, зберігаючи свою унікальність і водночас інтегруючись у глобальний культурний простір.

Національна культурна модель України в європейському та світовому контексті має базуватися на поєднанні двох ключових аспектів: збереженні національної ідентичності в якості регіонального культурного простору та інтеграції в загальноєвропейські та світові культурні процеси. Продемонструємо

нашу ідею на Venn diagram (Рисунок 2.2. Національна культурна модель України в Європейському та світовому контексті).

Розшифруємо дану діаграму, розкриваючи основні напрями роботи зі збереження та розвитку української культури, регіональної зокрема, на основі аналізу впливу зовнішніх чинників і часу.

Національна культурна модель України в європейському та світовому контексті



Джерело: особиста розробка.

1. Збереження національної ідентичності.

Українська культура, з її багатовіковими традиціями, фольклором, мистецтвом і мовою, повинна залишатися основою національної культурної політики. Модель повинна зосереджуватися на захисті й розвитку української мови, регіональних культурних цінностей та історичної пам'яті. Це важливо для збереження культурного суверенітету та забезпечення національної консолідації в умовах глобалізації.

2. Інтеграція в європейський і світовий культурний простір.

Одночасно, важливо, щоб українська культура активно брала участь у міжнародних культурних обмінах, співпрацювала з європейськими та світовими інституціями.

3. Розвиток сучасних культурних індустрій.

Для того щоб українська культура була конкурентоспроможною на міжнародній арені, важливо підтримувати розвиток сучасних регіональних культурних індустрій. Це передбачає стимулювання креативних ініціатив, підтримку молодих талантів та створення сприятливих умов для вироблення культурної продукції, яка буде цікавою не лише для внутрішнього ринку, а й для закордонних споживачів.

4. Підтримка культурної дипломатії.

Україна повинна активно використовувати культурну дипломатію як інструмент зовнішньої політики. Створення українських культурних центрів у ключових європейських і світових містах, участь у міжнародних культурних форумах, виставках і фестивалях сприятиме покращенню міжнародного іміджу країни.

5. Правова база і культурна інфраструктура.

Успішна національна модель культурної політики вимагає оновлення законодавчої бази, яка відповідала б сучасним викликам. Це також стосується реформування системи державного управління культурною сферою, підвищення якості культурного менеджменту та розвитку інфраструктури (музеї, театри, виставкові зали, культурні центри).

6. Участь громадянського суспільства.

Важливою складовою цієї моделі є активна участь громадських організацій, творчих об'єднань і культурної громадськості у формуванні та реалізації культурної політики. Відкритість та прозорість процесу прийняття рішень сприятиме залученню ширших верств населення до культурного життя і допоможе сформувати стійку національну ідентичність у глобалізованому світі.

Отже, національна модель культурної політики України має поєднувати інновації та традиції, зберігаючи національну та регіональну унікальність, і

водночас активно інтегруватися в європейський та світовий культурний простір. Це забезпечить належне місце України на міжнародній арені як культурно багатой та конкурентоспроможної країни.

Варто зазначити, що соціальні зміни є потужним рушієм культурних регіональних трансформацій. Рівненщина, як і вся Україна, переживає значні соціальні перетворення, які безпосередньо впливають на її регіональний культурний простір. Серед основних соціальних змін міграція, глобалізація та інформаційні технології, соціальна мобільність, тобто можливості людей змінювати свій соціальний статус, що веде до розмивання традиційних соціальних бар'єрів та виникнення нових культурних форм. Рівненщина стає більш мультикультурною, що проявляється у різноманітності звичаїв і традицій. Відповідно, зростає толерантність до культурних відмінностей, що сприяє взаєморозумінню і співпраці між різними групами населення, та інклюзивності.

Таблиця 2.2

Виклики та можливості регіональних культурних трансформацій (на прикладі Рівненщини)

Виклики	Можливості
Збереження регіональної культурної спадщини	З одного боку, глобалізація та соціальні зміни створюють загрозу для збереження регіонального культурного простору. З іншого боку, вони можуть стати поштовхом до її оновлення та популяризації.
Інтеграція ВПО	Важливо забезпечити успішну інтеграцію мігрантів у місцеве суспільство, поважаючи їхні регіональні культурні особливості. В Рівному вже є приклади: проєкт “Простір Інтеграції”, 2022, “Затишна книгарня” (херсонці відкрили у Рівному), кафе й пекарня з акцентом на регіональну специфіку ВПО.
Створення інклюзивного культурного простору	Необхідно створювати регіональний культурний простір, в якому всі люди почувалися б комфортно та мали б рівні можливості для участі в культурному житті.

Культурний плюралізм	Проведення мультикультурних фестивалів, що представляють різні культури, сприяє взаємообміну та збагаченню культурного життя, відображаючи культурне різноманіття регіону. Реалізація спільних проєктів представниками різних культур сприяє порозумінню та співпраці.
-------------------------	---

Соціальні зміни та культурний плюралізм є невід’ємними частинами сучасного світу. Рівненщина, як і інші регіони, активно адаптується до нових умов, зберігаючи при цьому свою регіональну культурну самобутність. Важливо знаходити баланс між збереженням регіональних традицій і бути відкритим для нових культурних впливів.

Розвиток регіональної культурної політики є важливим завданням для України. Завдяки реалізації зазначених напрямів можна досягти значних успіхів у збереженні культурної спадщини, зміцненні національної ідентичності та розвитку культурного потенціалу регіонів.

Висновки до РОЗДІЛУ 2.

Адаптація української культури до західних стандартів є складним, але необхідним процесом в умовах глобалізації. З одного боку, інтеграція в європейський культурний простір відкриває нові можливості для розвитку та популяризації української культури. З іншого боку, виникає загроза втрати власної ідентичності та асиміляції. Основні висновки, які випливають із вищенаведеного аналізу наступні:

- *Збереження культурної спадщини та ідентичності.* Необхідно зберегти унікальні риси української культури, зокрема регіональні особливості, та протистояти спробам культурної імпералізації.
- *Розвиток культурної дипломатії.* Активна участь у міжнародних культурних проєктах та фестивалях є важливим інструментом для популяризації України на світовій арені та формування позитивного іміджу країни.
- *Реформування культурної політики.* Необхідно створити ефективну систему державної підтримки культури, яка сприятиме розвитку як національної, так і регіональної культурної сфери.
- *Інноваційні підходи.* Застосування сучасних технологій та інтерактивних форматів може зробити українську культуру більш доступною для широкої аудиторії та сприяти її популяризації.
- *Співпраця з громадянським суспільством.* Залучення громадських організацій та митців до розробки та реалізації культурних проєктів є важливим для забезпечення різноманітності культурного життя.

Перспективи розвитку регіонального культурного простору України містять такі можливості та виклики для збереження культурних цінностей:

- 1) російська агресія створила нові виклики для збереження культурної спадщини. Водночас, це також мобілізувало українське суспільство на захист своєї культурної ідентичності.
- 2) Деколонізація української культури полягає у переосмисленні культурної спадщини, позбавлення від радянських та імперських наративів і

створені нового культурного дискурсу, заснованому на українській історії та традиціях.

3) Інноваційні підходи до популяризації регіональних культур містять використання цифрових технологій, соціальних мереж та інших інструментів, що може допомогти популяризувати регіональні культури на національному та міжнародному рівнях.

4) Напрями подальшого розвитку регіональної культурної політики вимагають розробки довгострокової стратегії розвитку регіональної культури, яка буде враховувати особливості кожного регіону та сприятиме збереженню культурного різноманіття України.

Отже, адаптація української культури до західних стандартів є складним процесом, який потребує збалансованого підходу. З одного боку, необхідно зберегти унікальні риси української культури з акцентом на розвиток регіонального культурного простору, з іншого – інтегруватися в європейський культурний простір. Лише за таких умов Україна зможе посісти своє почесне місце на культурній мапі світу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведене дослідження дозволило комплексно проаналізувати поняття «культурний простір» та його застосування до регіонального контексту. Було виявлено, що культурний простір є динамічною системою, яка постійно трансформується під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Він включає в себе матеріальні та нематеріальні аспекти культури, інституційні структури та соціальні практики.

Дослідження підтвердило важливість регіонального культурного простору для формування національної ідентичності, розвитку міжкультурного діалогу та просування зовнішньополітичних інтересів України. Воно також виявило необхідність розробки національної моделі репрезентації та розвитку сучасної української регіональної культури в європейському та світовому контексті.

Висновки за завданнями дослідження:

1. Зібрано й проаналізовано значний обсяг теоретичних та емпіричних даних, що стосуються регіонального культурного простору України. Це дозволило визначити основні напрямки подальших досліджень та сформулювати актуальні наукові питання.

2. Виявлено значні відмінності в культурній практиці різних регіонів України, що зумовлені історичними, географічними, соціальними та економічними факторами. Ці відмінності є важливим ресурсом для збереження культурного розмаїття країни.

3. Встановлено, що в сучасних умовах міжкультурний діалог набуває все більшої важливості. Культурна дипломатія є ефективним інструментом для просування національних інтересів та зміцнення міжнародних відносин.

4. Українська культура відіграє важливу роль у формуванні іміджу країни на міжнародній арені. Вона є інструментом просування зовнішньополітичних інтересів та сприяє національній консолідації.

5. Запропоновано, на підставі аналізу низки матеріалів, національну модель репрезентації та розвитку сучасної української регіональної культури, яка б враховувала як її унікальні особливості, так і виклики глобалізації.

Регіональна культурна політика України в умовах сучасних трансформацій є складним і багатогранним процесом. Для її успішної реалізації необхідний комплексний підхід, який враховує як внутрішні, так і зовнішні чинники, а саме:

1. Євроінтеграційні процеси як ключовий зовнішній фактор.

Одним із зовнішніх чинників, що впливають на розвиток регіональної культури України, є євроінтеграційні процеси. Європейські культурні тенденції впливають на формування культурної політики, що спонукає до більшої відкритості, міжнародної співпраці та гармонізації української культурної моделі із загальноєвропейськими цінностями.

2. Російська агресія як руйнівний фактор.

Війна негативно впливає на культуру України, оскільки російська агресія супроводжується інформаційною війною та спробами дезінформації. Росія активно використовує культурну та інформаційну пропаганду для підриву української національної ідентичності. Одним із ключових завдань України в цьому контексті є збереження та зміцнення своєї культурної незалежності.

3. Глобалізація та вплив масових культурних трендів.

Глобалізаційні процеси також мають значний вплив на культуру України. З одного боку, глобальні тренди сприяють відкритості та культурному обміну, інтеграції українських митців у міжнародні культурні мережі. Це розширює можливості для презентації української культури на міжнародному рівні, включення до європейських культурних програм і проєктів. З іншого боку, глобалізація несе загрозу знеособлення національної культури, тому для України важливо зберегти баланс між інтеграцією та збереженням національних особливостей і регіональних зокрема.

4. Часовий фактор і культурна трансформація.

Час грає ключову роль у культурній трансформації України. Зміни, що відбуваються впродовж останніх десятиліть, пов'язані зі спадщиною радянського минулого та постійним оновленням культурних практик, спрямованих на модернізацію. Українська культура все більше відходить від радянських стандартів і намагається вбудуватися в європейський контекст. Однак цей процес вимагає часу, оскільки він передбачає деколонізацію, подолання стереотипів, оновлення культурної інфраструктури та активізацію міжнародної співпраці.

6. Міжнародне культурне співробітництво та культурна дипломатія.

Останні роки показують, що культура стала важливим елементом у зовнішній політиці України. Культурна дипломатія дедалі більше використовується для формування позитивного іміджу України за кордоном і підтримки її євроінтеграційних прагнень. Так, Рівненщина, як одна із західних областей України, з її історично сильним зв'язком з Європою, відіграє значну роль у цих процесах, ставши своєрідними «культурними воротами».

7. Моделі культурної інтеграції України в європейський простір.

Українська культурна політика потребує цілісної моделі, яка враховує як національні й регіональні особливості, так і європейські стандарти. Важливим завданням є створення механізмів культурної дипломатії, що підкреслюватимуть унікальність української культури, але в межах загальноєвропейських цінностей. Це потребує модернізації правової бази, реформування управлінських структур, активізації співпраці з громадянським суспільством, а також підтримки сучасних видів культурної продукції.

Подальші наукові дослідження можуть бути зосереджені на різних аспектах впливу зовнішніх чинників на українську культуру, зокрема на глобалізацію, євроінтеграцію та наслідки війни. Важливо не лише вивчати вплив цих чинників, але й формулювати конкретні рекомендації щодо культурної політики, яка б дозволила ефективніше інтегрувати українську культуру у світовий контекст та зберегти її національну самобутність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ:

1. Андрущенко Т. Зовнішні чинники президентської виборчої кампанії 2004 року. *Політичний менеджмент*, № 3, ППЕНД, 2005. С. 71–79.
2. Аппатов С., Макан І. Українсько-румунські відносини: історія та сучасність. *Український істор. журн.* № 5. 1999 р. Київ: Наук. думка. С. 87–100.
3. Барановська Н. П. Формування загальносоюзного продовольчого фонду та його уроки для незалежної. *Український істор. журн.* № 5. 1994. Київ: Наук. думка. С. 3–18.
4. Безега Т. Українсько-румунські територіальні суперечності: історичний аналіз та сучасний стан. *Наук. вісник Ужгород. ун-ту, серія «Історія»*. Вип. 29. 2012. С. 36–42.
5. Безотосний М. До питання історіографії проблеми сутності, структури та концептуальних засад української національної ідеї. *Історична пам'ять*, 29 (2013): 35.
6. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості. *Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб.* / за ред. О. В. Сухомлинської. Київ: АПН України, 1997. С. 21–25.
7. Бродель Ш. Ідентичність Франції. Київ, 2013. Кн. 1. 368 с.
8. Віднянський С., Мартинов А. Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації. *Український істор. журн.*, № 4. 2011. С. 55–76.
9. Виклики й інтеграційні перспективи України в контексті російської агресії в Криму та Донбасі: аналіз оцінок зарубіжних аналітиків і експертів. ППЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2017. 184 с.
10. Винницький М. Український Майдан, російська війна. Львів: Вид-во Старого Лева, 2021.
11. Воронюк Л. «Небесна Сотня: антологія майданівських віршів». Чернівці: Вид. дім «Букрек», 2014.

12. Головка В., Палій О., Черевко О., & Янішевський С. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015.
13. Грицак Я. Історія двох міст: Львів і Донецьк у порівняльній перспективі *Україна модерна*. Ч. 12 (2). Київ-Львів, 2007. С. 27–60.
14. Гриценко О. Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування: монографія. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2019. 256 с.
15. Давиденко А. О. Культурний простір як основа формування концептів. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Т. 2. Вип. 9. С. 84–87.
16. Данилюк О. Напівпровідник. Преторіанці: до і після революції. Київ: Самміт-книга, 2014.
17. Євроінтеграційні прагнення українців: від амбівалентності до увиразнення. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва, 30 серпня 2022. URL: <https://dif.org.ua/article/evrointegratsiyni-pragnennya-ukraintsiv-vidambivalentnosti-do-uviraznennya>
18. Євроінтеграція України: вплив і протидія РФ. *Національна безпека і оборона*, №1-2, Центр Разумкова, 2020. С. 55–65.
19. Журавель Ю. (2014). Карикатури з ЄвроМайдану. Відновлено з <https://www.youtube.com/watch?v=ldhY0-Pb17o>
20. Журавель Ю. (2018). Відновлено з <https://www.facebook.com/Zhuravelll/posts/2511803245529284/>
21. Забужко О. Літопис самовидців: дев'ять місяців українського спротиву. Київ: КОМОРА, 2014.
22. Загребельний І. Майдан. Хроніки недореволюції. Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2014.
23. Задорожній О. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право. Київ: К.І.С, 2014.

24. Здіорук С. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті: аналіт. доп. / С. І. Здіорук, О. М. Литвиненко, О. П. Розумна; за ред. С. І. Здіорука. Київ : НІСД, 2012. 64 с.
25. Злобіна Т. Роль культурного простору у процесі становлення української політичної нації: дис. ...канд. філос. наук. Київ: НІСД, 2009. 218 с.
26. Ірванець О. Пісні війни. Вірші останніх років. Київ: Дух і літера, 2014.
27. Калакура Я., Рафальський О., Юрій М. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я.С. Калакура, О.О. Рафальський, М.Ф. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
28. Кендус О. Євромайдан – Революція Гідності на фоні культурно-мистецького простору українського суспільства. *Наук.-теорет. альм. «Грані-Т»*, 2022. Вип. 25. № 6. С. 35-44. <https://doi.org/10.15421/172267>.
29. Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.): монографія. Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 1020 с.
30. Коцур Л. Вплив зовнішніх чинників на державотворчі та євроінтеграційні процеси в Україні: порівняльні стратегії сусідніх країн. *Літопис Волині*, 2023 (28). С. 114-121. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.15>.
31. Коцур Л. М. Формування негативного образу НАТО: радянська пропаганда та пострадянська риторика. *Наук. журн. «Політикус»*, Вип. 2. 2020. С. 94–100.
32. Кралюк П. Євген Марчук (1941–2021). Шляхетна сила будівничого Української держави. *Радіо Свобода*, 06 серп., 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yevhen-marchuk/31396904.html>
33. Красненко О. Дефініції культурного простору в системі культурологічного знання. *Fine Art and Culture Studies*, 2023 (4). С. 160–166. <https://doi.org/10.32782/facs-2023-4-22>.

34. Кульчицький С. Утвердження незалежної України: перше десятиліття: Україна між Сходом і Заходом. *Український істор. журн.*, № 3. 2001. С. 3–68.
35. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті: аналіт. доп. / С. І. Здіорук, О. М. Литвиненко, О. П. Розумна; за ред. С. І. Здіорука. Київ : НІСД, 2012. 64 с.
36. Кучер П. Бог. Майдан. Війна. Львів: Дизайн-студія «Папуга», 2018.
37. Ложкіна А. Перманентна революція. *Мистецтво України ХХ – початку ХХІ століття*. Київ: ArtHuss, 2019.
38. Лихогляд К. Культура як індустрія. *День*. 2012. № 37. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/taym-aut/kultura-yak-industriya>
39. Марченко В., Виткалов С. Регіональний культурний простір України як фактор активізації мистецької ініціативи. *Вісник Маріуполь. держ. ун-ту. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. 2014. Вип. 8. С. 44–49.
40. Мусієнко Н. Мистецтво Майдану. Київ: Р. К. Майстер-принт, 2015.
41. Мусієнко І. Культурна дипломатія України в контексті проблем євроінтеграції та міжнародних економічних стосунків. *Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи*: Львів, 25-26 груд., 2015 року. Львів, 2015. С.118-121.
42. Мухарський А. Майдан. (Р) Еволюція духу: Мистецько-культурологічний проект. Київ: НАШ ФОРМАТ, 2014.
43. Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст. Київ, 2008. 405 с.
44. Нагорна Л. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. Київ : 2014. 382 с.

45. Ніколаєва Т.М., Погорелова І. С. Проблема резистентності та реституції культурно-історичної спадщини України в умовах російської агресії: політико-державний аспект. Вип. 5. 2022. С. 132-140.
46. Одарченко В. (2014). Юрій Журавель: Я згоден з цими виродками йти в пекло. Відновлено з <https://www.radiosvoboda.org/a/25279708.html>
47. Олійник О. Культурний простір, комунікація, місто: співвідношення понять. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2019. Вип. 20. С. 169–177.
48. Павличко Д. Вірші з Майдану. Київ: Основи, 2014.
49. Піскун В. Формування культурного простору сучасної України: взаємодія українського і запозиченого. *Українознавчий альм*. Вип. 5. Київ: КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2011. С. 106–108.
50. Проблеми та пріоритети модернізації української культурної політики : аналіт. доп. / С. І. Здіорук, А. О. Астаф'єв, М. Т. Степико, О. Л. Валецький [та ін.] ; за заг. ред. С. І. Здіорука. Київ : НІСД, 2014. 68 с. (Сер. «Гуманітарний розвиток», вип. 3).
51. Проект Ms. Майдан: Марія Діордічук (2014). Відновлено з <https://www.youtube.com/watch?v=JFRzOdSjN4g>
52. Прохасько Т. FM Галичина. Івано-Франківськ, 2010. 52 с.
53. Редько Т. Бунтарське мистецтво: як художники реагували на Революцію Гідності та інші протести у світі, 2021. Відновлено з <https://life.pravda.com.ua/culture/2021/02/19/243978/>
54. Громадське обговорення проекту Концепції Українського Інституту Т. Шевченка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/401652>.
55. Розумна О. Досвід функціонування європейських інститутів культурної дипломатії: висновки для України. *Аналітична записка НІСД*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1649/>

56. Розумна О. Культурна дипломатія України: проекти і можливості. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://life.pravda.com.ua/columns/2015/04/1/191893/>
57. Розумна О. Регіональна ідентичність в Україні: потенціал культурного розмаїття. *Стратегічні пріоритети*, № 2 (39), 2016. С.130-135.
58. Рубан Ю. Концептуальні засади гуманітарного розвитку України: стратегічні пріоритети державної політики. *Стратегічні пріоритети: [наук.-аналіт. щокварт. зб.]*. 2009. № 3 (12). 248 с.
59. Рябчук М. Дві України: реальні межі, віртуальні війни. Київ: Критика, 2003. 335 с.
60. Сенченко М. Культурна революція в Україні, або Управління деградацією. Київ: МАУП, 2004. 312 с.
61. Сладкий Д. Національна ідентичність як фактор національної та міжнародної безпеки. *Політичний менеджмент*. 2008. № 2. С. 110-119.
62. Ситник Г. Національні цінності як основа прогресивного розвитку особистості, суспільства, держави. *Вісн. НАДУ*. 2004. № 2. С. 369–374.
63. Степанова О. Національний культурний просторі України: концептуальні засади розвитку і становлення: автореф. дис. ... д-ра культурології : 26.00.01. Київ, 2017. 32 с.
64. Стріха М. Українська держава і культура: спроба пошуків взаємодії на тлі світового досвіду. *Розбудова держави*. 1996. № 11. С. 50-53
65. Тези до другої річниці російської агресії проти України. *Український кризовий медіа-центр*, 18.02.2016. URL: <https://uacrisis.org/uk/40347-gorbulin-tezy>
66. Чернець В., Додонов Р. Захист культурної спадщини в умовах повномасштабної російсько-української війни: уроки і перспективи. *Вісник Науково-дослідного ін-ту українознавства*, 2023. № 1 (1). Історичні пам'ятки та культурна спадщина України. DOI: 10.30840/2786-8818.1(1).2023.292987

67. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Верховна Рада України – офіційний сайт. Дата звернення 11.02.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#

68. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я.С.Калакура, О.О.Рафальський, М.Ф.Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.

69. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку :наук. зб. Вип.45 / упоряд. і наук. ред. В.Г.Виткалов; редкол.: Г.П.Чміль, В.Г.Виткалов, П.Е. Герчанівська та ін.; наук.-бібліогр. ред. наук. бібліотеки РДГУ. Рівне: РДГУ, 2023. 189 с.

70. Фесенко Г. Г. Роль музеїв у формуванні культурного простору України. *Пространство литературы, искусства и образования – путь к миру, согласию и сотрудничеству между славянскими народами: сб. науч. трудов: по материалам VI междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 16 декаб., 2011 г. / [под ред. А. Г. Романовского, Ю. И. Панфилова]. Харьков: НТУ «ХПИ», 2012. С. 184–189.*

71. Філіна А. Культурний простір: основні його види та культурна діяльність суспільства щодо задоволення соціокультурних потреб громадян. *Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство.* 2016. Вип. 1. С. 82–86.

72. Шандор В. Підкарпатська Русь від виникнення ЧСР до радянської анексії (очима безпосереднього учасника подій) (М.І. Мушинка, Пряшів, Словаччина). *Український істор. журн.*, № 3. 2014. С. 205–212.

73. Шевельов Ю. Москва, Маросейка. *Шевельов Ю. Триптих про призначення України.* Харків, 2013 [96 с.]. С. 10–18.

74. Шершньова О. В. Формування нової моделі культурного простору (на прикладі громад Рівненщини): монографія. Острог: ФОП-вид. Свинарчук Р. В., 2019. 344 с.

75. Braudel Fernand Civilization and Capitalism, 15 th–18 th Century, translated by Siân Reynolds, 3 vols, 1979.
76. Heidegger, Martin. Zeit und Sein. In: Zur Sache des Denkens. Tübingen, 1969. Niemeyer. P. 5-31.
77. Moles Abraham A. Sociodynamique de la culture, 1967. 343 p.
78. Rapoport Amos (1977). Human Aspects of Urban Form-Towards a Man Environment Approach to Urban Form and Design. Oxford: Pergamon Press. 458 p.
79. Segers Rien. T. The Underestimated Strength of Cultural Identity Between Localisation and Globalization, 2002.
80. Selihey P. Соціолінгвістика: праця, натхнення, покликання (до ювілею Лариси Масенко). *Мова: класичне - модерне - постмодерне*, 2017. (3). <https://doi.org/10.18523/lcmp2522-92812017121622>.
81. Williams Raymond Keywords, London: Fontana, 1983. 339 p.
82. Wilson A. Ukraine Crisis: What It Means for the West. Yale University Press, 2014.
83. Yakovlev O. Peculiarities of cultural development of Ukrainian regions in the context of globalization. *Culture and Arts in the Modern World*, 2016 (17), 120–128. <https://doi.org/10.31866/2410-1915.17.2016.156784>
84. Young Robert M. Mental Space. Process Press, 1994. 200 p.
85. Дорожня карта проекту Культура 2025. Довгострокова національна культурна стратегія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://culture2025.org.ua/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0/>
86. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження/ ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_008
87. Про затвердження Списку історичних населених місць України : постанова Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 р. № 878. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF>

88. Роккан С., Уирвин Д. В. Политика территориальной идентичности. Исследования по европейскому регионализму [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://politzone.in.ua/index.php?id=457>

89. Трегуб Г. Бучак на Канівщині: легендарна кінолокація [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://screenplay.com.ua/articles/?id=716>.

90. Cultural Diplomacy The Linchpin of Public Diplomacy Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy U.S. Department of State September 2005 – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf>

91. Creative Europe.– [Электронный ресурс]. – Режим доступу: URL: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/opportunities/index_en.htm
http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/opportunities/documents/agreement-ukraine_en.pdf

92. EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable, and inclusive growth. [Электронный ресурс]. Режим доступу: URL: http://eunes.vlor.be/detail_bestanden/doc014%20Europe%202020.pdf

93. What is Cultural Diplomacy? What is Soft Power? Institute for Cultural Diplomacy. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: URL: http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy

94. World Cities Culture Report 2012. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: URL: [http://www.iau-idf.fr/fileadmin/NewEtudes/Etude_1030/WorldCitiesCultureReport2012 .pdf](http://www.iau-idf.fr/fileadmin/NewEtudes/Etude_1030/WorldCitiesCultureReport2012.pdf)